

# Ouderbetrokkenheid bij loopbaanontwikkeling van vmbo-leerlingen

Onderzoek m.b.t. het City Deal project  
preventie jeugdwerkloosheid migrantenjongeren

Marinka Kuijpers  
Monique Strijk  
Mariëtte Lusse  
Luuk van Schie

Maart 2018

Bijzondere Leerstoel

LEEROMGEVING & -LOOPBANEN

in het Voorbereidend en Middelbaar Beroepsonderwijs (v)mbo



## INHOUDSOPGAVE

	Pagina
VOORWOORD	3
SAMENVATTING	4
1 INLEIDING	12
1.1 Achtergrond en onderzoeksvragen	12
1.2 Loopbaanontwikkeling en –begeleiding	14
1.3 De rol van ouders bij LOB	14
1.4 De rol van school bij ouderbetrokkenheid	15
1.5 Het City-deal-project	16
2 HET KWANTITATIEVE ONDERZOEK	20
2.1 Onderzoeksopzet	20
2.1.1 <i>Onderzoeksvragen</i>	20
2.1.2 <i>Vragenlijsten</i>	20
2.1.3 <i>Analyses</i>	20
2.1.4 <i>Onderzoeksgroep</i>	21
2.2 Loopbaanambities van leerlingen en de rol van ouders	22
2.2.1 <i>Loopbaanmotieven</i>	22
2.2.2 <i>Ambitieniveau</i>	24
2.2.3 <i>Relatie tussen ouder en kind</i>	25
2.2.4 <i>Begeleiding bij loopbaankeuzes</i>	25
2.3 Loopbaanondersteuning vanuit school aan ouders	27
2.3.1 <i>Wensen van de leerling</i>	27
2.3.2 <i>Deelname aan de City Deal interventies en ervaringen van ouders m.b.t. het partnerschap met school</i>	27
2.3.3 <i>Activiteiten van leraren</i>	29
2.4 Loopbaanondersteuning van ouders	30
2.4.1 <i>Loopbaanondersteuning door ouders volgens leerlingen en de invloed van City Deal</i>	30
2.4.2 <i>Loopbaanondersteuning volgens ouders en de invloed van City Deal</i>	32
2.5 De bijdrage van loopbaanondersteuning aan loopbaancompetenties en keuzekerheid van leerlingen	33
3 HET KWALITATIEVE ONDERZOEK	37
3.1 De onderzoeksopzet	37
3.1.1 <i>Onderzoeksvragen</i>	37

3.1.2.	<i>Onderzoeksmethode</i>		
3.1.3.	<i>Onderzoeksgroep</i>		38
3.2	De onderzoeksresultaten		39
3.2.1	<i>Thuisopdrachten</i>		39
3.2.2	<i>Loopbaangerichte voortgangsgesprekken</i>		43
3.2.3.	<i>Interactieve ouderavonden</i>		46
3.2.4.	<i>Randvoorwaarden voor het werken met de ouderactiviteiten</i>		52
4	CONCLUSIES EN DISCUSSIE		54
4.1	Conclusies		54
4.2	Aanbevelingen	54	
4.3	Discussie		56
	LITERATUUR		58
	BIJLAGEN		
Bijlage 1	Uitgangspunten bij het ontwikkelen van een interventiepakket ouders en lob		61
Bijlage 2	Overzicht van de variabelen en betrouwbaarheid van de vragenlijsten		62
Bijlage 3	Codeboom kwalitatief onderzoek		64

## VOORWOORD

Dit onderzoeksverslag is gemaakt in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Het onderzoek heeft betrekking op een pilot Ouderbetrokkenheid bij LOB dat in het schooljaar 2016/2017 heeft plaatsgevonden in het kader van de Aanpak Jeugdwerkloosheid. De pilot is onderdeel van een zogenoemd ‘City Deal’ project preventie jeugdwerkloosheid migrantenjongeren. Het doel van dit City Deal-project is de samenwerking met ouders steviger te kunnen verankeren als onderdeel van het loopbaanleren in het vmbo. De volgende 12 vmbo scholen namen deel aan dit project:

Echnaton, Almere

HLW Hervormd Lyceum West, Amsterdam

Marcanti College, Amsterdam

Mundus College, Amsterdam

Over Y College, Amsterdam

Heldring College, Den Haag

Piramide College, Den Haag

Roemer Visscher College, Den Haag

Veurs Lyceum, Den Haag

Zuidwest College, Den Haag

Trajectum College, Utrecht

Zuiderzee College, Zaandam

Deze scholen ontwikkelden met de steun van procesbegeleiders en experts op het gebied van ouderbetrokkenheid en LOB een samenhangend pakket van instrumenten om de kwantiteit en kwaliteit van loopbaangerichte gesprekken tussen leerlingen, ouders en school te bevorderen.

Procesbegeleiders die ondersteuning aan scholen hebben geboden zijn Annet Hermans en Annette Diender. Het onderzoeksteam bestond uit: Monique Strijk, promovenda, ondersteund door Luuk van Schie (beiden werkzaam aan Hogeschool Rotterdam), Mariette Lusse, expert Ouderbetrokkenheid (Lector aan Hogeschool Rotterdam) en Marinka Kuijpers, expert Loopbaanontwikkeling en –begeleiding (bijzonder hoogleraar aan de Open Universiteit).

Dank aan de scholen en procesbegeleiders. Zonder hen zou dit onderzoek niet mogelijk geweest zijn. Ook dank aan Peter Franx, Audrey Fernand en Nicole Pietersen van het ministerie SZW voor de samenwerking tijdens het project.

Het onderzoeksteam

## SAMENVATTING

### Inleiding

Om de positie van kwetsbare jongeren op de arbeidsmarkt te vergroten zijn goede loopbaankeuzes van belang. Omdat loopbaankeuzes telkens terug keren is niet zozeer de eenmalige keuze, maar vooral het *leren* kiezen, van belang. Dit vereist door de hele opleiding heen aandacht voor loopbaancompetenties. Sinds augustus 2016 is loopbaanontwikkeling (op basis van de loopbaancompetenties) van vmbo-leerlingen een verplicht onderdeel van het examenprogramma. Vmbo-scholen hebben de taak om leerlingen hierin te begeleiden.

Ouders hebben grote invloed op de loopbaanontwikkeling van hun kinderen. Goed vormgegeven steun van ouders draagt bij aan de intrinsieke motivatie, het positieve zelfbeeld en het welbevinden van de jongere. Dit helpt om tot betere prestaties te komen en uitval te verminderen. Scholen hebben een belangrijke rol in het informeren, ondersteunen en samenwerken met ouders bij de invulling van de loopbaanondersteuning thuis en op school. Echter, scholen hebben weinig idee hoe zij dit loopbaangerichte partnerschap met ouders kunnen vormgeven en hoe zij ook lager opgeleide en allochtone ouders over de drempel van school kunnen krijgen

### Het City Deal project

In 2015 is in het kader van de Aanpak Jeugdwerkloosheid de pilot Ouderbetrokkenheid bij LOB van start gegaan. In de uitvoering van de plannen voor de aanpak van de jeugdwerkloosheid in de zogenoemde 'City Deal' ligt het accent op het studiekeuzegedrag van kwetsbare groepen jongeren. Het doel van het City Deal-project is om ouderbetrokkenheid steviger te kunnen verankeren als onderdeel van het loopbaanleren in het vmbo. 12 vmbo scholen namen deel aan dit project. Deze scholen ontwikkelden met de steun van procesbegeleiders en experts op het gebied van ouderbetrokkenheid en LOB een samenhangend pakket van instrumenten om de kwantiteit en kwaliteit van gesprekken tussen leerlingen, ouders en school over de kwaliteiten, motieven en keuzes van het kind te bevorderen. De basisinterventies die zijn ontwikkeld, zijn:

- LOB-thuisopdrachten om (de kwaliteit van) het gesprek dat ouder en kind thuis voeren over de loopbaanontwikkeling te bevorderen;
- loopbaangerichte voortgangsgesprekken tussen mentor, ouder en leerling over de loopbaanontwikkeling van de leerling;
- interactieve ouderavonden waarin de leerling een actieve rol heeft en ouders handvatten krijgen om hun kind thuis te begeleiden.

In vier regio's zijn trainingen gegeven in het voeren van loopbaangerichte gesprekken en het implementeren van ouderbetrokkenheid bij LOB.

## Onderzoeksopzet

Om na te gaan wat de resultaten zijn van een dergelijk project, is onderzoek uitgevoerd. De centrale onderzoeksvraag is: *hoe kunnen scholen ouders ondersteunen in het begeleiden van hun kinderen in de loopbaan?*

Het onderzoek kent een kwantitatief en kwalitatief deel waarbij de resultaten van de ouderbetrokkenheidprogramma's wordt onderzocht bij leerlingen en ouders in schooljaar 2016/2017. Het kwantitatieve deel betreft enquêtes voor leerlingen, ouders en leraren met vragen over de beleving van de loopbaanontwikkeling van de leerling, de begeleiding door de ouders en over de samenwerking tussen leerling, ouders en school rondom de loopbaan.

Leerlingen van 12 scholen hebben een vragenlijst ingevuld. Gegevens van leerlingen die aan de *nameting* (1101 leerlingen) hebben deelgenomen worden gebruikt om de *stand van zaken* van ouderbetrokkenheid weer te geven. Gegevens van leerlingen die aan de voor- en nameting hebben deelgenomen worden gebruikt om na te gaan of en welke interventies bijdragen aan de *verbetering* van ouderbetrokkenheid. Resultaten van de groep die heeft meegedaan aan het City Deal project de *experimentele groep* (295 leerlingen), worden vergeleken met die van de *controlegroep* (223 leerlingen). In de nameting hebben 214 ouders deelgenomen, 111 ouders van 10 scholen hebben zowel de voor als de nameting ingevuld. 60 leraren hebben de nameting ingevuld en 28 leraren hebben zowel de voor- als nameting ingevuld.

Voor het kwalitatieve onderzoek zijn aan het eind van het project op elke school focusgroep-gesprekken gevoerd waarin groepen leerlingen, ouders en leraren gevraagd werden naar hun ervaringen over de uitvoer en de resultaten van de uitgevoerde activiteiten. Procesbegeleiders, die de scholen tijdens het project hebben begeleid, hebben gedurende het project logboeken bijgehouden van hun ervaringen. Bovendien zijn de procesbegeleiders aan het eind van het project geïnterviewd over hun ervaringen.

## Onderzoeksresultaten

Over het algemeen genomen zien we dat de ondersteuning vanuit scholen aan ouders en de ondersteuning van ouders aan leerlingen in hun loopbaanontwikkeling is toegenomen in de loop van het project. We zien dat de interventies van het City Deal project een positieve invloed hebben op de ouderbetrokkenheid bij LOB, en ouderbetrokkenheid bij LOB weer bijdraagt aan de loopbaanontwikkeling van leerlingen. We zien dat het nauwelijks uitmaakt *of je meedoet* aan het project (over all verschil tussen experimentele en controlegroep), maar wel *wat je doet* binnen het project.

Leraren, ouders en leerlingen ervaren de loopbaangerichte ouderactiviteiten veelal positief, zien we in de resultaten van de focusgroepen. Net als in de kwantitatieve analyses, komt het beeld naar voren dat de activiteiten het meest bijdragen als zij in samenhang met elkaar ontwikkeld worden en er een doorgaande lijn ontstaat van loopbaangerichte ouderactiviteiten die in timing

goed aansluiten bij de LOB-activiteiten die de leerlingen op school uitvoeren. Duidelijk is ook dat de aanpak nog tijd nodig heeft om te ontwikkelen. Zowel leraren als ouders en leerlingen leren stap voor stap hoe ze zich in de nieuwe rollen kunnen opstellen en hoe de ouderactiviteiten het beste kunnen bijdragen aan de loopbaanontwikkeling van leerlingen.

Meer specifieke resultaten worden hieronder weergegeven.

### ***Loopbaanmotieven en ambities van leerlingen en ouders***

Het City Deal project wil bijdragen aan betere keuzes van leerlingen voor een sector of vervolgopleiding, zodat er minder uitval en switchen plaatsvindt. Een oorzaak van uitval en switchen van opleiding heeft onder andere te maken met ‘verkeerde’ motieven voor de keuze van een opleiding en irrealistische ambities. De motieven zouden veelal gericht zijn op geld en status (extrinsieke motivatie) in plaats van op werk dat bij hen past (intrinsieke motivatie). De ambitie van leerlingen en ouders (vooral met een migrantenachtergrond) voor het opleidingsniveau dat leerlingen kunnen bereiken, zou niet realistisch zijn waardoor de kans op teleurstelling groot is en daardoor de motivatie voor het onderwijs afneemt.

#### *Hoe is het gesteld met de motieven van leerlingen en ouders?*

Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat leerlingen het vinden van leuk werk, tevredenheid over werk en een vaste baan belangrijker vinden dan geld en hogerop komen. Leerlingen lijken dus eerder keuzes te maken vanuit intrinsieke dan vanuit extrinsieke motivatie. In de prioritering van motieven is geen verschil tussen leerlingen met ouders die wel of niet in Nederland geboren zijn. Wel hecht de groep leerlingen met een migratieachtergrond meer belang aan status, de kansen om hogerop te komen en veel geld verdienen. Een vergelijkbaar beeld zien we bij de ouders. Verder zien we dat ouders met een lager opleidingsniveau meer aan status hechten dan ouders met een hoger opleidingsniveau.

Leraren zijn in dit onderzoek over het algemeen van mening dat ouders vooral status, kans op werk en geld belangrijk vinden voor de toekomst voor hun kind. Dit klopt niet met wat ouders in dit onderzoek zelf aangeven. In de eindmeting noemen leraren dat ook ‘leuk werk’ door ouders van belang wordt geacht. Mogelijk is het beeld over wat ouders belangrijk vinden iets genuanceerd in de loop van het schooljaar.

Als we verschillen in geslacht vergelijken, zien we dat meisjes leuk werk en tevredenheid over werk belangrijker vinden dan jongens. Jongens vinden geld verdienen belangrijker dan meisjes. Moeders hechten meer belang aan leuk werk dan vaders.

#### *Wat zijn de ambities voor het opleidingsniveau in de toekomst van leerlingen en ouders?*

Op de vraag welk niveau de leerlingen denken uiteindelijk een diploma te zullen behalen, zien we -naar verwachting- dat naarmate het niveau waarop ze nu de vooropleiding volgen hoger is, ook het ambitieniveau hoger is. Toch kunnen we concluderen dat ongeveer 15-20% een hogere

verwachting heeft dan, gezien de cijfers van CBS, realistisch is. Het ambitieniveau verschilt niet tussen leerlingen met een migratieachtergrond en met ouders met een Nederlandse achtergrond, en tussen jongens en meisjes.

De ambitie van ouders voor het te behalen opleidingsniveau van hun kind verschilt wel in afkomst van de ouders. Ouders met een migratieachtergrond ambiëren een hoger opleidingsniveau voor hun kind dan ouders van Nederlandse afkomst. Zo ambieert ruim 40% van de ouders met een migratieachtergrond hbo of universiteit voor hun kind. Bij ouders met een Nederlandse achtergrond is dit rond de 12%. Het opleidingsniveau van ouders doet er niet toe, maar zoals verwacht wel het niveau van de leerling. Hoe hoger het niveau van de huidige opleiding, hoe hoger de ambitie van de ouders.

### ***Begeleiding bij loopbaankeuzes***

Hoewel leerlingen vooral intrinsiek gemotiveerd zijn bij het maken van loopbaankeuzes, weten we uit eerder onderzoek en het onderzoek van werkexploratie dat leerlingen onvoldoende zelfbeeld hebben in relatie tot werk: wat voor hen leuk werk is en welke werkzaamheden en –omstandigheden bij hen passen. In het City Deal project gaat het om de begeleiding van leerlingen bij het maken van passende loopbaankeuzes. *Maar door wie worden de leerlingen (het liefst) begeleid?*

De meeste leerlingen zijn het afgelopen schooljaar begeleid door hun moeder (50%) of door beide ouders (25%). Op de vraag wie er zou moeten helpen bij het maken van een schoolkeuze, vinden de meeste leerlingen en ouders dat dit moeder moet zijn. Vrienden worden niet belangrijk gevonden voor de begeleiding bij loopbaankeuzes. Leerlingen en ouders met een migratieachtergrond vinden vaker dan leerlingen met ouders met een Nederlandse achtergrond dat andere familieleden dan ouders zouden moeten begeleiden. Leraren vinden het vooral de verantwoordelijkheid van moeder en vader om de leerling te begeleiden bij hun loopbaankeuzes, gevolgd door de school zelf.

De meningen van leerlingen, ouders en leraren maken duidelijk dat ondersteuning aan ouders in de loopbaanbegeleiding van hun kinderen van groot belang wordt geacht. Het probleem zit dus niet zo zeer in *of* ouders begeleiden maar eerder *hoe* ze begeleiden. Hebben ze hier voldoende handvatten voor?

### ***Ondersteuning van scholen aan ouders***

Het City Deal project heeft als doel om ouders te ondersteunen in de begeleiding van hun kind bij de loopbaanontwikkeling, zodat leerlingen leren om keuzes te maken die bij hen passen. *Maar hoe staat het met de ondersteuning van scholen aan ouders en wat heeft het City Deal project hieraan bijgedragen/?*

Het contact met school wordt door ouders zeer positief gevonden. Leraren voelen zich het meest verantwoordelijk voor dat ouders zich welkom voelen op school en dat ouders het contact met



hen prettig vinden. In de loop van het projectjaar is de LOB-informatie vanuit school verbeterd vinden de ouders, maar de ondersteuning bij de begeleiding van hun kinderen en de samenwerking met school, hoewel toegenomen, vinden ouders nog beperkt.

Leraren voelen zich ook het minst verantwoordelijk om ouders ondersteuning te bieden om thuis hun kind te kunnen begeleiden bij de opleidingskeuze, terwijl dit wel belangrijk is voor de loopbaanontwikkeling van leerlingen en de rol van ouders in de begeleiding van hun kind. Driekwart van de leraren doet weinig aan de ondersteuning, maar aan het eind van het schooljaar wel meer dan aan het begin.

Voorals ouders met een migratieachtergrond vinden dat ze dit schooljaar meer ondersteuning hebben gekregen van school. De LOB-informatie is dus wel verbeterd, maar de ondersteuning aan en samenwerking met ouders kan beter.

Activiteiten die in het City Deal project zijn uitgevoerd dragen bij aan het bevorderen van de ondersteuning van ouders aan hun kinderen. Het voeren van een loopbaangericht voortgangsgesprek, al dan niet in combinatie met het maken van een thuisopdracht draagt bij aan de ervaren samenwerking met school. Nog steeds komt het weinig voor dat mentor en ouder overleggen, een plan en afspraken maken over de begeleiding van de leerling.

### ***Loopbaanondersteuning van ouders aan kinderen***

De ondersteuning van school moet leiden tot bevordering van de begeleiding die ouders geven aan hun kinderen.

*Hoe denken leerlingen over de ondersteuning die ze van hun ouders krijgen bij het ontwikkelen van loopbaancompetenties?*

Leerlingen zijn over het algemeen tevreden over de ondersteuning van hun ouders bij de loopbaanontwikkeling. Leerlingen voelen zich door hun ouders vooral ondersteund in de reflectie op kwaliteiten en motieven. Het minst met betrekking tot netwerken. We zien dat de ondersteuning door ouders op loopbaancompetenties vooruit is gegaan gedurende het schooljaar.

Deelname aan City Deal heeft effect gehad op de ondersteuning van ouders op het gebied van loopbaanreflectie (praten over kwaliteiten, wensen en waarden van leerlingen). Voor de ondersteuning op andere loopbaancompetenties is het afhankelijk van wat voor soort interventies leerlingen hebben gedaan. Zo blijkt dat leerlingen die een thuisopdracht hebben gedaan, al dan niet in combinatie met een loopbaangericht voortgangsgesprek of de interactieve ouderbijeenkomst, meer ondersteuning ervaren bij het onderzoeken van werk (werkexploratie) en bij netwerken. We zien dat naarmate de leerling in een hoger leerjaar zit, meer ondersteuning wordt ervaren. Ondersteuning bij loopbaanreflectie heeft vooral bij leerlingen van een lager niveau effect gesorteerd.

*Wat vinden ouders over hun ondersteuning van hun kinderen?*

Ook ouders zelf geven aan dat hun ondersteuning m.b.t. de loopbaancompetenties vooruit is gegaan. Ondersteuning van school aan ouders helpt om als ouder zelf meer ondersteuning te bieden aan hun kinderen bij werkexploratie en netwerken. Ouders zijn hun kinderen meer gaan begeleiden bij loopbaanreflectie en werkexploratie, als zij aan de interventies van het City Deal project hebben deelgenomen. Vooral de *combinatie* van de thuisopdrachten, de interactieve ouderbijeenkomst en van het loopbaangerichte voortgangsgesprek heeft effect op de ondersteuning die ouders bieden bij de ontwikkeling van loopbaancompetenties van leerlingen.

### ***Het effect van loopbaanondersteuning aan loopbaancompetenties en keuzezekerheid van leerlingen***

Het uitgangspunt van het City Deal project is dat ondersteuning vanuit school de ouderbetrokkenheid bij LOB bevordert en dat de ondersteuning van ouders bijdraagt aan de loopbaanontwikkeling en passende keuzes van leerlingen.

*Hoe staat het met de loopbaanontwikkeling van leerlingen en keuzezekerheid, volgens de leerlingen?*

Uit de resultaten van de leerlingenvragenlijsten blijkt dat hoe meer ondersteuning ouders bieden op de loopbaancompetentie, hoe meer leerlingen bezig gaan met de betreffende loopbaancompetentie. Thuisopdrachten al dan niet in combinatie met interactieve ouderbijeenkomst en het loopbaangerichte voortgangsgesprek hebben een positieve invloed op het ontwikkelen van werkexploratie, loopbaansturing en netwerken. We zien dat vooral de leerlingen met een migratieachtergrond vooruit zijn gegaan op loopbaanreflectie, werkexploratie en loopbaansturing. Leerlingen met een lager niveau zijn meer gaan onderzoeken in werk en gaan netwerken dan leerlingen op hogere opleidingsniveaus. Jongens zijn meer gaan netwerken dan meisjes.

Als we kijken naar keuzezekerheid, kunnen we constateren dat leerlingen over het geheel genomen niet erg zeker zijn van hun keuze voor profiel of vervolgopleiding. Leerlingen die in de loop van het jaar *zekerder zijn geworden* (vergelijkingsgroep) van hun keuze zijn leerlingen die:  
-meer ondersteuning hebben gekregen van hun ouders in netwerken  
-meer bezig zijn gegaan met werkexploratie.

Leerlingen die aan het eind van het schooljaar *zeker zijn* van hun keuze, zijn leerlingen die meer ondersteuning van hun ouders krijgen bij loopbaanreflectie, hebben deelgenomen aan het LOB-gesprek in combinatie met de interactieve ouderbijeenkomst, en zelf meer bezig zijn met werkexploratie.

### ***Beleid op ouderbetrokkenheid***

Het City Deal project heeft dus wel degelijk invloed gehad op de ondersteuning van school aan ouders en van ouders aan leerlingen. Deze invloed blijkt echter niet overal even sterk. Het beleid van school blijkt een belangrijke factor te zijn.

*Wat is de bijdrage van het beleid van school aan het tot stand komen van het partnerschap tussen ouders en school?*

Het aandeel van ouders in het partnerschap met school is toegenomen als het schoolbeleid gericht is op ouderbetrokkenheid op het gebied van LOB.

In de meeste teams is er draagvlak voor samenwerking met ouders met betrekking tot LOB, volgens leraren, maar leraren vinden veelal dat het management onvoldoende voorwaarden en faciliteiten biedt om de samenwerking met ouders rondom LOB aan te gaan. Ook geven leraren aan dat de samenwerking met ouders nog onvoldoende is afgestemd op het LOB-curriculum van de leerling. Toch zien we dat dit wel belangrijke beïnvloedende factoren zijn voor ondersteuning aan ouders door leraren en voor de toename van het aandeel van ouders in het partnerschap.

### ***Opbrengsten van de loopbaangerichte ouderactiviteiten, uitkomsten van focusgroepen***

Op scholen zijn verschillende ouderactiviteiten uitgevoerd, namelijk thuisopdrachten, loopbaangerichte voortgangsgesprekken en interactieve ouderavonden. Uit de resultaten van het kwalitatieve onderzoek blijkt dat deze activiteiten bijdragen aan ouderbetrokkenheid en loopbaanontwikkeling van leerlingen. Vooral als deze in samenhang met elkaar en met het curriculum in school worden vormgegeven.

De thuisopdracht is een nieuwe type interventie binnen dit thema. Van de leerlingen, ouders en leraren waren de ouders in de focusgroepen het meest positief over deze activiteit. Ouders benoemden dat ze vaker, meer verdiepende en op reflectie gerichte gesprekken voerden met hun kinderen. Ook leerlingen benoemden deze voordelen en stelden bovendien dat de thuisopdrachten hen hielpen bij het reflecteren op kwaliteiten en keuzes. Scholen moesten nog wennen aan de thuisopdrachten. Lang niet overal waren de opdrachten goed ingebed en werden ze voorbereid of nabesproken. Maar daar waar de opdrachten beter ingebed waren en de opdracht aansloot bij het niveau van ouders en leerlingen merkten leraren dat ouders beter voorbereid naar oudercontactmomenten kwamen.

De loopbaangerichte voortgangsgesprekken zijn op veel scholen in plaats gekomen van de traditionele rapportgesprekken. Leraren merkten op dat de focus op de loopbaan in plaats van op de cijfers tot een positiever gesprek leidde waarin er meer ruimte was voor de perspectieven van de leerling, ouders en leraren. Tijdens het gesprek was er meer interactie tussen leerlingen en ouders en was de rol van de mentor duidelijker dan bij rapportgesprekken. Ouders waren door de voortgangsgesprekken beter op de hoogte van de mogelijkheden en ontwikkelingen van hun kind en hun bijdrage daarin. Doordat leerlingen altijd bij het gesprek aanwezig waren en er meer aandacht was voor hun eigenaarschap werd de regie van de leerling vergroot.

De interactieve ouderbijeenkomst kwam op veel scholen in plaats van de traditionele (luister)-ouderavond. Ouders werden zich door de interactieve ouderbijeenkomst bewuster van hoe hun kinderen ervaringen beleven en kregen een beter beeld van de keuzes die hun kind moet maken. De bijeenkomsten werden drukker bezocht dan voorheen en droegen bij aan beter contact tussen school en ouders tijdens en na afloop van de avond. Leerlingen ervoeren door de bijeenkomst

meer steun van ouders en gaven aan door de avond bewustere keuzes te maken. Een goede organisatie van zo'n avond is essentieel.

### Aanbevelingen

Gezien de resultaten van het onderzoek is de aanbeveling om interventies voor ouderbetrokkenheid bij LOB in de school te organiseren om loopbaanontwikkeling van leerlingen (met migratieachtergrond) te bevorderen. Het is van belang om een samenhangend geheel van interventies in te zetten, die zowel thuis als op school kunnen plaatsvinden, die samenhangen met het leren op school en in de beroepspraktijk, en daarmee onderdeel uitmaken van een doorlopende LOB-lijn in het curriculum.

Voor het realiseren van opbrengsten van ouderbetrokkenheidsactiviteiten zijn er de volgende aandachtspunten van belang gebleken:

- zorg voor inbedding van de ouderactiviteiten in het curriculum van de leerlingen, zodat deze voortbouwen op eerdere ervaringen van leerlingen, worden voor- en nabesproken, en de opbrengst wordt gebruikt voor de keuze van een vervolgstap;
- zorg dat ouders vooraf worden geïnformeerd en de activiteit met ouders wordt nabesproken;
- formuleer haalbare opdrachten die bijdragen aan een positief gesprek met hun ouders waarin de leerling de regie heeft;
- schakel het netwerk voor leerlingen in van wie de ouders niet voldoende in staat zijn hen te begeleiden bij LOB;
- zorg voor een goede timing, voorbereiding (bijvoorbeeld van de presentaties van leerlingen) en organisatie;
- zet in op het ontwikkelen van beleid en faciliteiten om ouderbetrokkenheid mogelijk te maken;
- professionaliseer de leraren voor het beter betrekken van ouders bij LOB.

# 1. INLEIDING

## 1.1 Achtergrond en project

In deze paragraaf bespreken we de aanleiding van het project, de aanpak van het City Deal project en de onderzoeksvragen die in dit rapport centraal staan.

### 1.1.1 Aanleiding

Nog steeds kiezen teveel (v)mbo leerlingen voor een studierichting die niet goed past bij hun interesses en capaciteiten of met matige kansen op werk. Dat geldt in het bijzonder voor (migranten)jongeren met laagopgeleide ouders. Een verkeerde keuze leidt tot veel switchen, weinig motivatie om de opleiding ook af te maken en in het slechtste geval tot voortijdige schooluitval. Hierin ligt veelal het uiteindelijke risico verscholen op (langdurige) werkloosheid en sociale uitval (OCW, 2012; 2016; WRR, 2009).

Om de positie van kwetsbare jongeren op de arbeidsmarkt te vergroten zijn goede loopbaankeuzes van belang. Omdat loopbaankeuzes telkens terug keren is niet zozeer de eenmalige keuze, maar vooral het leren kiezen van belang. Dit vereist door de hele opleiding heen aandacht voor loopbaancompetenties (Kuijpers & Meijers, 2012).

Sinds augustus 2016 is loopbaanontwikkeling (op basis van de loopbaancompetenties) van vmbo-leerlingen een verplicht onderdeel van het examenprogramma. Vmbo-scholen hebben de taak om leerlingen hierin te begeleiden. Ouders hebben grote invloed op de loopbaanontwikkeling van hun kinderen. Goed vormgegeven steun van ouders draagt bij aan de intrinsieke motivatie, het positieve zelfbeeld en het welbevinden dat het kind helpt tot betere prestaties te komen en minder snel uit te vallen (Bakker, Denessen, Denissen, & Oolbekkink-Marchand, 2013, p. 64; Desforges e.a. 2003; Hill & Tyson, 2009; Hoover-Dempsey & Sandler, 2005; Pomerantz e.a. 2007). Het gaat er daarbij vooral om dat ouders hun betrokkenheid vooral thuis goed vorm weten te geven en niet zozeer dat ouders veel op school aanwezig zijn (Bakker, Denessen, Denissen & Oolbekkink-Marchand, 2013; Desforges & Abouchaar, 2003; Hill & Tyson, 2009, Jeynes, 2007). Deze thuisbetrokkenheid heeft naast een pedagogische en een leerondersteunende, ook een loopbaanondersteunende component (Lusse, Kuijpers & Strijk, 2016; Lusse, 2016). Het is van belang dat ouders weten dat zij invloed hebben op de schoolloopbaan van hun kind, hoe zij deze invloed het beste kunnen vormgeven (Keller, 2008), en dat zij zich uitgenodigd voelen door zowel de school als door hun eigen kind om hun rol hierin vorm te geven (Hoover Dempsey & Sandler, 2005). De positieve invloed van thuisbetrokkenheid geldt voor alle ouders, ongeacht hun opleidingsniveau, sociaaleconomische of migratieachtergrond. Ouders die minder bekend zijn met het onderwijssysteem hebben echter minder vertrouwen in hun eigen effectiviteit en vinden het daardoor moeilijker om een ondersteunende rol te vervullen in de (loopbaan-)ontwikkeling van hun kind. Ook deze ouders zijn veelal zeer betrokken bij de schoolloopbaan van hun kinderen en kunnen een belangrijk

verschil maken in de kansen van hun kind, als zij beter zouden weten hoe zij hun rol in kunnen vullen (Desforges & Abouchaar, 2003).

Naast de thuisbetrokkenheid van ouders bij de loopbaanontwikkeling van hun kind, is het van belang dat school en ouders afstemmen en samenwerken in de begeleiding van de leerling. Scholen hebben een belangrijke rol in het informeren, ondersteunen en samenwerken met ouders bij de invulling van de loopbaanondersteuning thuis en in het afstemmen van de begeleiding van de leerling thuis en op school. Scholen hebben echter vaak weinig idee hoe zij dit loopbaangerichte partnerschap met ouders vorm kunnen geven (Strijk & Diender, 2017) en hoe zij ook lager opgeleide en allochtone ouders over de drempel naar school kunnen krijgen (Lusse, 2013). Toch blijkt het goed mogelijk ook met deze ouders samen te werken. Vroegtijdig kennismaken met alle ouders, ouders handvatten geven om het gesprek thuis met hun kind te kunnen voeren en het vervlechten van de lob-curriculum van de leerlingen in de gesprekscyclus met de ouders zijn daarin belangrijke sleutels (Lusse, 2013; Lusse & Diender, 2014).

### ***1.1.2 Aanpak Jeugdwerkloosheid***

In 2015 is in het kader van de Aanpak Jeugdwerkloosheid de pilot Ouderbetrokkenheid bij LOB van start gegaan. In de aanpak van de jeugdwerkloosheid vraagt het kabinet expliciet aandacht voor kwetsbare jongeren en zet in op een preventieve aanpak die begint in het onderwijs. Het project ‘Ouderbetrokkenheid bij LOB’ is erop gericht (migranten)ouders beter te betrekken bij de loopbaanontwikkeling van hun kinderen.

In de uitvoering van de plannen voor de aanpak van de jeugdwerkloosheid in de zogenoemde ‘City Deal’ ligt het accent op het studiekeuzegedrag van kwetsbare groepen jongeren en is het relevant gebleken om hierin aansluiting te zoeken bij de vanaf schooljaar 2016-2017 ingezette vernieuwingen in het vmbo.

Het doel van het City Deal-project is om ouderbetrokkenheid steviger te kunnen verankeren als onderdeel van het loopbaanleren in het vmbo. 12 vmbo scholen in Amsterdam, Almere, Den Haag, Utrecht en Zaanstad namen aan dit project deel. Deze scholen ontwikkelden met de steun van procesbegeleiders en experts op het gebied van ouderbetrokkenheid en LOB, een samenhangend pakket van instrumenten om de kwantiteit en kwaliteit van gesprekken tussen leerlingen, ouders en school over de kwaliteiten, motieven en keuzes van het kind te bevorderen (zie ook Lusse, Kuijpers & Strijk, 2016).

### ***1.1.3 Centrale onderzoeksvraag***

Om na te gaan wat de resultaten zijn van een dergelijk project, is onderzoek uitgevoerd. De centrale onderzoeksvraag is: hoe kunnen scholen ouders ondersteunen in het begeleiden van hun kinderen in de loopbaan?

## 1.2 Loopbaanontwikkeling en –begeleiding (LOB)

In de overgang van kind naar volwassene maken leerlingen belangrijke keuzes op het gebied van opleiding en beroep. Een keuze maken voor een vervolgopleiding, beroep of functie is tegenwoordig lastig. Werk verandert, beroepen verdwijnen en nieuwe functies ontstaan. De toekomst is onzeker. De zekerheid kan niet langer gezocht worden in de kennis over beroepen, want die blijven niet zoals ze waren. De zekerheid moet komen uit het zelfbeeld over kwaliteiten en motieven om in te kunnen spelen op wat nodig/mogelijk is in werk van dat moment. In de praktijk blijkt dat leerlingen geen gevoel ontwikkelen van de richting en vervolgopleiding die bij hen past en niet genoeg nadenken over de mogelijkheden in passend werk. Het gevolg is dat leerlingen van opleiding wisselen of uitvallen (SER, 2013).

Om goede keuzes te kunnen maken voor opleiding en beroep is het belangrijk dat leerlingen antwoorden leren vinden op vijf belangrijke vragen en daarmee hun loopbaancompetenties ontwikkelen (Kuijpers, Meijers & Gundy, 2011):

- wat wil ik, wat drijft mij? (motievenreflectie)
- wat kan ik goed of waar kan ik goed in worden? (kwaliteitenreflectie)
- wat voor soort werk past bij mij? (werkexploratie)
- hoe bereik ik dat? (loopbaansturing)
- wie kan mij daarbij helpen? (netwerken)

Voor het ontwikkelen van loopbaancompetenties is de dialoog van belang om te kunnen reflecteren op (praktijk)ervaringen en om vervolgstappen in hun loopbaanontwikkeling te formuleren. Ouders kunnen hierin een belangrijke rol spelen.

## 1.3 De rol van ouders bij LOB

De invloed van ouders op de loopbaan(keuzes) van leerlingen is groot. Leerlingen geven aan dat zij vooral met hun ouders spreken over hun loopbaan<sup>1</sup>. Vrijwel alle ouders zijn betrokken bij de loopbaan van hun kind, ongeacht hun sociaaleconomische klasse of migratieachtergrond<sup>2</sup>. Niet alle ouders zijn zich bewust van hun invloed op de loopbaan van hun kind terwijl de manier waarop ouders hun betrokkenheid tonen het verschil kan maken<sup>3</sup>. Jongeren die op een bemoedigende manier van hun ouders ondersteuning krijgen bij hun loopbaan zijn meer geneigd tot werkexploratie<sup>4</sup>, hebben een beter zelfbeeld en meer zelfvertrouwen<sup>5</sup>.

---

<sup>1</sup> Klaassen, Vreugdenhill & Boonk, 2010; Kuijpers, Meijers & Winters, 2008; Lusse, 2013; Oomen, 2010; Schut, Kuijpers & Lamé, 2013

<sup>2</sup> Ule e.a., 2015

<sup>3</sup> Keller, 2004

<sup>4</sup> Dietrich en Kracke, 2009

<sup>5</sup> Desforges & Abouchaar, 2003

Dietrich en Kracke (2009) onderscheiden drie vormen van loopbaanbegeleiding door ouders:

- ouders die hun kind *ondersteunen*, met hun kind in gesprek gaan over de ambities en hun kind aanmoedigen om hun loopbaaninteresses en mogelijkheden te onderzoeken.
- ouders die de loopbaankeuzes van hun kind actief proberen te *sturen*. Zij geven hun kind (ongevraagd) advies en proberen controle uit te oefenen op de loopbaan van hun kind.
- ouders die zich *afzijdig* houden en geen ondersteuning en begeleiding bieden als het om de loopbaan gaat.

Of en hoe ouders ouder betrokken zijn hangt af van de ouder-kind relatie<sup>6</sup>, het beeld dat ouders hebben van hun rol in de schoolloopbaan van hun kind, en van de mate waarin zij zich door de school uitgenodigd voelen om hun betrokkenheid te uiten<sup>7</sup>. Lager opgeleide ouders voelen zich eerder onzeker, waardoor zij soms een hogere drempel naar school kunnen ervaren en de kwaliteit van de ondersteuning onder druk staat<sup>8</sup>.

#### 1.4 De rol van school bij ouderbetrokkenheid

Scholen kunnen de ondersteuning van ouders aan hun kinderen bevorderen. Echter, scholen vinden ouderbetrokkenheid nog vaak moeilijk te realiseren, zeker bij ouders met een migrantenachtergrond en/of laagopgeleide ouders. Om ouders te betrekken wordt veelal ingezet op het stimuleren van ouders om naar school te komen. Dat kan met de juiste inspanningen wel, maar de drempel is juist voor laag opgeleide ouders hoog. Ouders kunnen ook thuis betrokken worden bij de loopbaanontwikkeling van hun kind. Dit vergt eveneens activiteiten van school maar anders dan de activiteiten om ouders op school te kunnen ontmoeten.

Bij LOB gaat het vooral om wederzijds *informer*en en het *ondersteunen* van ouders ten behoeve van de loopbaanbegeleiding die ouders hun kind thuis kunnen bieden en het *samenwerken* met ouders in de begeleiding van de leerling (Strijk & Diender, 2017).

School helpt ouders hun rol thuis in te vullen door hen (tijdig!) te *informer*en over<sup>9</sup>:

- de loopbaanontwikkeling van hun kind;
- wat het programma van de school biedt op het gebied van de schoolloopbaan;
- de manier waarop ouders hun kind kunnen begeleiden in de schoolloopbaan;
- de actuele stand van zaken op de opleidings- en arbeidsmarkt.

---

<sup>6</sup> Young, Ball & Valach, 2001

<sup>7</sup> Hoover-Dempsey & Sandler, 2005

<sup>8</sup> Desforges & Abouchar, 2003

<sup>9</sup> Keller & Whiston, 2004; Klaassen, Vreugdenhil & Boonk, 2011; Strijk & Diender, 2017, p. 4



De school kan ouders *ondersteunen* door aanwijzingen, thuisopdrachten, gesprekshandvatten te bieden hoe je als ouder het gesprek over loopbaanontwikkeling kan bevorderen. Door het bieden van concrete handvatten zoals thuisopdrachten helpt de school het loopbaanondersteunend gedrag van ouders te vergroten<sup>10</sup>.

School kan *samenwerking* met ouders realiseren door:

- verwachtingen van de samenwerking rondom de loopbaanondersteuning af te stemmen met leerling en ouder. Daarvoor is individueel contact met ouders belangrijk, en dat alle ouders worden uitgenodigd, en niet alleen ouders van leerlingen die problemen hebben. Het gaat om regie van de leerling en het maken van concrete afspraken over vervolgstappen in samenspraak tussen mentor, ouder en leerling<sup>11</sup>.
- de kennis van alle partijen over de motieven, kwaliteiten en ontwikkelpunten van de leerling te delen, waardoor voor de leerling een beter beeld over zichzelf en zijn mogelijkheden in de toekomst ontstaat, welke stappen hij/zij daarin kan zetten en welke ondersteuning hij/zij daarin kan mobiliseren
- lob-activiteiten op school in te vlechten in de gesprekscyclus met ouders.

Het realiseren van een loopbaangericht partnerschap met ouders vereist een aantal *randvoorwaarden*. Zo is het van belang dat het team het belang van dit partnerschap inziet en kennis en vaardigheden kan opdoen in het uitvoeren hiervan<sup>12</sup>.

## 1.5 Het City Deal-project

### ***Verwachtingen***

Het City-deal project heeft tot doel om pilots uit te voeren op de deelnemende scholen om vormen te vinden om loopbaangericht partnerschap met ouders te realiseren en daarvanuit ouders te faciliteren voor hun loopbaanondersteunende rol thuis.

De verwachting is dat ook ouders met migratieachtergrond en/of laagopgeleid een belangrijke rol kunnen hebben bij LOB. Gebrek aan kennis hoeft geen belemmering te zijn, zeker als het gaat om ondersteuning bij motievenreflectie en kwaliteitenreflectie. In het project wordt er vanuit gegaan dat ouders niet perse naar school hoeven te komen om samen te werken met school in het kader van LOB. Bovendien is de verwachting dat activiteiten, waarbij ouders toch al betrokken zijn op school ouderondersteuning bevorderen als zij meer loopbaangericht worden vormgegeven. Onderzoek is onderdeel van het project om na te gaan welke interventies effectief zijn en in hoeverre ze in samenhang de ouderbetrokkenheid bij LOB bevorderen.

---

<sup>10</sup> Sage, 2004; Strijk & Diender, 2017

<sup>11</sup> zie Bakker e.a., 2013; Klaassen, Vreugdenhil & Boonk, 2011; Lusse, 2013; Strijk & Diender, 2017

<sup>12</sup> Lusse, 2013; Strijk & Diender, 2017

### ***De start van het project***

Het project is gestart op 3 november 2015 met een bijeenkomst waarin de opdrachtgevers van SZW, en de experts aanwezig waren. Hier werden de kaders, uitgangspunten en procesplanning van het project besproken. SZW heeft de deelnemende scholen geworven via contacten met de gemeenten waar aanvankelijk bestuurlijke afspraken mee gemaakt waren. De samenwerking is gezocht met gemeenten en scholen omdat zij ook belang en verantwoordelijkheid hebben bij de aanpak van de jeugdwerkloosheid.

Tegelijkertijd met het project van ouderbetrokkenheid is het project ‘werkexploratie’ gestart. Hier wordt onderzocht hoe leerlingen kunnen worden gestimuleerd om werk te onderzoeken in relatie tot hun kwaliteiten en motieven, zodat ze een beter werkbeeld vormen en daardoor bewustere loopbaankeuzes kunnen maken. Bij enkele scholen zijn beide projecten uitgevoerd of gecombineerd uitgevoerd.

In januari en februari 2016 zijn eerste bijeenkomsten gehouden in Den Haag en Amsterdam, en in juni in Utrecht (voor de scholen in Utrecht, Zaanstad en Almere). Het doel van deze bijeenkomsten was om te komen tot gedeelde beelden over de principes van loopbaanleren en ouderbetrokkenheid, en om samen met scholen een eerste aanzet te doen voor een plan waar scholen enthousiast van werden.

### ***Projectondersteuning***

Voor de begeleiding van het traject zijn procesbegeleiders aangetrokken. Procesbegeleiders zorgden voor inhoudelijke inbreng en begeleidden de school in de planvorming, uitvoering en evaluatie. Voor het onderzoek naar ouderbetrokkenheid is de verbinding gemaakt met het promotieonderzoek naar het betrekken van ouders in het grootstedelijke vmbo bij lob.

Als voorbereiding op het project is op basis van literatuur en eerder onderzoek een startversie van een handreiking gemaakt om de scholen te helpen bij het vormgeven van de experimenten rond ouderbetrokkenheid bij studiekeuze en loopbaanoriëntatie. De handreiking heeft het karakter van een groeidocument. De inzichten uit het City Deal-project moeten leiden tot aanpassing, prioritering en aanvulling van de genoemde handreiking. De ontwikkelde producten worden opgenomen in de definitieve handreiking. Op iedere school is in het begin van het schooljaar 2016 - 2017 aan de hand van een format een beschrijving gemaakt van de interventies die elke school zou uitvoeren en op welke succesfactoren deze interventies zich zouden richten. Op basis van de handreiking is bovendien een matrix opgesteld (zie bijlage 1) waarin de kaders zijn geformuleerd voor het gewenste interventiepakket. Deze matrix bood kaders voor de procesbegeleiders om met de scholen te bepalen welke interventies zullen worden uitgevoerd en op welke succesfactoren deze interventies gericht zijn.

De matrix voor ouderbetrokkenheid stelt dat middels de interventie de school ouders handvatten biedt om de rol van ouders thuis bij het loopbaanleren van de leerling te versterken. De te ontwikkelen interventies worden geacht:

- bij te dragen aan loopbaangericht partnerschap tussen school en ouders (het versterken van de rol van de ouders thuis door ouders te informeren, te ondersteunen en met hen samen te werken);
- loopbaangericht te zijn: ouders en leerling helpen om met elkaar in gesprek te gaan over de ervaringen van het kind, daarin te reflecteren op die ervaringen om motieven en kwaliteiten te achterhalen en dit te laten leiden tot het opdoen van nieuwe ervaringen (werkexploratie), het zetten van vervolgstappen (loopbaansturing) en het inzetten van het netwerk (netwerken);
- bij te dragen aan integratie van het lob-curriculum dat de school de leerlingen biedt met de gesprekcyclus die de school de ouders biedt.

Dit leverde drie typen basisinterventies op voor het vormgeven van loopbaangericht partnerschap<sup>13</sup>, die per leerjaar andere accenten hebben:

- thuisopdrachten om (de kwaliteit van) het gesprek dat ouder en kind thuis voeren over de loopbaanontwikkeling te bevorderen
- loopbaangerichte voortgangsgesprekken tussen mentor, ouder en leerling over de loopbaanontwikkeling en - keuzes van de leerling
- interactieve ouderbijeenkomsten waarin de leerling een actieve rol heeft en ouders handvatten krijgen om hun kind thuis te begeleiden.

In samenspraak met de scholen is per school een samenhangend pakket van interventies ontwikkeld die paste bij de specifieke situatie van de school, waarbij verbinding bestaat tussen de activiteiten: elke activiteit borduurt voort op de vorige en bereidt voor op de volgende, zodat voor alle betrokkenen de samenhang duidelijk is.

In de loop van het schooljaar 2016- 2017 zijn deze activiteiten oer school voorzien van ondersteunende producten zoals uitgewerkte voorbeelden van thuisopdrachten, gespreksleidraden voor lob-gerichte voortgangsgesprekken en draaiboeken voor interactieve ouderavonden (passend bij populatie, leerjaar, niveau, profiel et cetera).

De procesbegeleiders hebben met de scholen meegewerkt en meegedacht in de ontwikkeling en voorbereiding op de uitvoering. Daarnaast heeft een deel van de betrokken medewerkers/ mentoren op de scholen zoveel mogelijk voorafgaand aan de uitvoering een training gevolgd. Deze training gold als voorbereiding op zowel het project werkexploratie als op het project

---

<sup>13</sup> Deze interventies bouwen voort en geven een loopbaangerichte invulling op de aanpak voor beter samenwerken met ouders (Lusse, 2013; Lusse & Diender paragraaf 5.3, 5.4 en 6.4; en Gereedschapskist voor beter samenwerken met ouders Gereedschap voortgangsgesprek en Gereedschap Interactieve ouderavond: [www.hr.nl/gereedschapskist](http://www.hr.nl/gereedschapskist)).

Ouders en lob. Op vier locaties zijn trainingen over loopbaanontwikkeling, loopbaanbegeleiding en ouderbetrokkenheid gegeven. De training was gericht op:

- hoe loopbaangerichte gesprekken te voeren met leerlingen en ouders:
- hoe leraren ouders en leerlingen kunnen stimuleren om thuis, op hun eigen niveau, gesprekken te voeren die gaan over de schoolloopbaan en de studiekeuze van de leerling.
- hoe het loopbaantraject van de leerlingen in de school te verbinden is met de gesprekscyclus met ouders.

## **2. HET KWANTITATIEVE ONDERZOEK**

Het onderzoek kent een kwantitatief deel waarbij de effectiviteit van de ouderbetrokkenheid-programma's wordt onderzocht bij leerlingen en ouders in schooljaar 2016/2017.

### **2.1 Onderzoeksopzet**

Het kwantitatieve deel betreft enquêtes voor leerlingen, ouders en leraren met vragen over de beleving van de loopbaanontwikkeling van de leerling, de begeleiding door de ouder en over de samenwerking tussen leerling, ouders en school rondom de loopbaan.

#### **2.1.1 Onderzoeksvragen**

Het kwantitatieve onderzoek geeft antwoord op de volgende vragen:

1. Hoe denken leerlingen over hun loopbaan, de relatie met en begeleiding van hun ouders, en de ondersteuning van school aan hun ouders?
2. In hoeverre dragen activiteiten vanuit school bij aan het loopbaanondersteunend gedrag van ouders?
3. In hoeverre dragen loopbaanondersteunend gedrag van ouders en activiteiten vanuit school bij aan loopbaancompetenties en keuzezekerheid van leerlingen?

#### **2.1.2 De vragenlijsten**

De vragenlijsten voor leerlingen, ouders en leraren voor het onderzoek 'Ouderbetrokkenheid en LOB' zijn ontwikkeld in het kader van een promotieonderzoek en zijn opgenomen in bijlage 1. Hierbij is ook melding gemaakt van de betrouwbaarheid van de items, die in alle gevallen voldoende tot goed is (zie bijlage 2). In de vragenlijsten zijn, naast persoonlijke variabelen, vragen opgenomen met betrekking tot de loopbaancompetenties en de keuzezekerheid van de leerling, de relatie tussen ouder en kind, de ondersteuning van de leerling bij loopbaanreflectie, werkexploratie, loopbaansturing en netwerken en de begeleiding ondersteuning van school aan ouders (informatie, ondersteunen en samenwerken). In deze laatste categorie vragen bleek de samenhang tussen ondersteuning en samenwerking in de uitvoering van het partnerschap en het, door leraren, ervaren aandeel van ouders zijn dermate groot ( $r^2 > .80$ ), dat alleen ondersteuning in de multivariantieanalyse wordt meegenomen.

#### **2.1.3 Analyses**

Om de stand van zaken te beschrijven, zijn descriptieve analyses gebruikt in SPSS. Om de invloed van de beschreven variabelen te berekenen, zijn multi-variantieanalyses uitgevoerd. Om de verschillen tussen voor- en nameting te analyseren, is de score op de voormeting als controlevariabele ingevoerd en de score op de nameting als outputvariabele. Om na te gaan welke variabelen van invloed zijn op de outputvariabelen zoals ondersteuning van ouders en loopbaanontwikkeling van leerlingen, rekening houdend met de voormeting, zijn steeds de

persoonsvariabelen ingevoerd, vervolgens de ondersteuning en tot slot de interventies van City Deal. Meer specifiek staat dit aangegeven bij de resultaten van de betreffende analyses.

#### 2.1.4 De onderzoeksgroep

Het onderzoek is uitgevoerd onder leerlingen, ouders en leraren.

##### Leerlingen

Leerlingen van 12 scholen hebben een vragenlijst ingevuld. In het onderzoek maken we onderscheid in 2 groepen.

- Een **totaalgroep 2017**: Gegevens van leerlingen die aan de *nameting* (1101 leerlingen) hebben deelgenomen worden gebruikt om de *stand van zaken* van ouderbetrokkenheid weer te geven.
- Een **vergelijkingsgroep**: Gegevens van de vergelijklingsgroep worden gebruikt om na te gaan of en welke interventies bijdragen aan de *verbetering* van ouderbetrokkenheid. Resultaten van de groep die heeft meegedaan aan het City deal project de *experimentele groep* (295 leerlingen), worden vergeleken met die van de *controlegroep* (223 leerlingen). Alleen de leerlingen die zowel aan de voor- als aan de nameting hebben meegedaan zijn in deze groep vertegenwoordigd.

De verschillen in kenmerken tussen de totale experimentele en controlegroep is weergegeven in tabel 1. Ouders van leerlingen met een migratieachtergrond zijn vooral in Marokko en Turkije geboren. De kenmerken van leerlingen van de totaalgroep komen grotendeels overeen met de experimentele en controlegroep.

Tabel 1. Kenmerken van de experimentele (n=295) en controle groep (223)

		Experimentele groep	Controle groep
<i>Geslacht</i>	Jongen	54%	58%
	Meisje	46%	42%
<i>Etniciteit</i>	Nederlands	30%	29%
	Migratieachtergrond	70%	71%
<i>Leerjaar</i>	1	0%	0%
	2	74%	55%
	3	26%	43%
	4	0%	2%
<i>Niveau:</i>	1: BB	28%	27%
	2: KB	23%	13%
	3: GL/TL	49%	60%

##### Ouders

In totaal hebben 639 ouders, die betrokken zijn bij het project, de vragenlijst ingevuld. 214 ouders hebben deelgenomen aan de nameting. 111 ouders van 10 scholen hebben zowel de voor als de nameting ingevuld. Van deze groep is 75% moeder, 22% heeft niet meer dan basisschool

als vooropleiding, 39% heeft voortgezet onderwijs en 39% heeft een mbo opleiding afgerond. Er zijn geen hoogopgeleide ouders bij. 60% van de ouders heeft een migratieachtergrond. De ouders zijn vooral van 2<sup>e</sup> en 3<sup>e</sup>jaars leerlingen, 47% van jongens en 50% van leerlingen in de TL/GL. De kenmerken van deze groep zijn vergelijkbaar met de totale groep ouders, alleen in de totale groep ouders is 63% moeder.

Vergelijkingen tussen experimentele en controlegroep zijn gemaakt op basis van de antwoorden op deelname aan (een of meerdere vs geen) interventies.

We kunnen geen uitspraken doen over of wat ouders zeggen, ook invloed heeft op wat leerlingen doen. Slechts van 80 leerlingen die de voor- en nameting hebben ingevuld, hebben ook de ouders de voor- en nameting ingevuld.

### *Leraren*

In totaal hebben 89 leraren een vragenlijst ingevuld. 60 daarvan hebben de nameting ingevuld en 28 leraren hebben zowel de voor- als nameting ingevuld. Hiervan is 57% vrouw. Bijna 80% heeft ouders met een Nederlandse achtergrond en ruim 20% heeft een migratieachtergrond. Alle leraren hebben hoger onderwijs als vooropleiding gevolgd.

## **2.2 Loopbaanambities van leerlingen en de rol van ouders**

In deze paragraaf beschrijven we de resultaten van het vragenlijstonderzoek onder leerlingen, ouders en leraren. We geven weer hoe ze kijken naar de toekomst van leerlingen, wie verantwoordelijk is voor de begeleiding van leerlingen bij het maken van keuzes voor de toekomst.

Het uitgangspunt van het City Deal project is het versterken van loopbanen van jongeren. De aanname is dat ouders hierin een belangrijke rol spelen. In deze paragraaf beschrijven we hoe leerlingen en ouders aankijken tegen de toekomst van de leerling, hoe leerlingen de relatie met hun ouders ervaren en wie hen vooral begeleidt bij hun loopbaan.

### **2.2.1 Loopbaanmotieven**

Een oorzaak van uitval en switchen van opleiding heeft onder andere te maken met ‘verkeerde’ motieven van jongeren voor de keuze van een opleiding. De motieven zouden veelal gericht zijn op geld en status (extrinsieke motivatie) in plaats van op werk dat bij hen past (intrinsieke motivatie). Niet alleen de leerlingen zelf maar ook ouders (vooral met een migrantenachtergrond) zouden onbewust bijdragen aan deze teleurstelling door veel belang te hechten aan geld en status en een onrealistisch hoog opleidingsniveau te ambiëren.

Als we loopbanen van jongeren willen versterken gaan we er in dit project vanuit dat we hen, in samenwerking met ouders, willen leren om keuzes te maken die aansluiten bij hun kwaliteiten en

mogelijkheden. Het is daarom relevant om inzicht te krijgen in de mate waarin de huidige keuzepraktijk af staat van de gewenste.

*Hoe is gesteld met de motieven van leerlingen en ouders?*

Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat leerlingen het vinden van leuk werk, een vaste baan en tevredenheid over werk belangrijker vinden dan geld en hogerop komen. Leerling lijken dus eerder keuzes te maken vanuit intrinsieke dan vanuit extrinsieke motivatie. In de prioritering van motieven is geen verschil tussen leerlingen met ouders die wel of niet in Nederland geboren zijn. Wel zien we dat de groep met een migratieachtergrond significant meer belang hecht, dan de groep met ouders met een Nederlandse achtergrond aan status, de kansen om hogerop te komen en veel geld verdienen.

Als we verschillen in geslacht vergelijken, zien we dat meisjes leuk werk en tevredenheid over werk belangrijker vinden dan jongens. Jongens vinden geld verdienen belangrijker dan meisjes.

Tabel 2. *Prioritering en mate van belang in loopbaanmotieven van leerlingen (n=1101) en ouders (n=604) met migratieachtergrond en van ouders met een Nederlandse achtergrond*

	<b>Leerlingen</b> prioritering	<b>Leerlingen</b> verschil in mate van belang	<b>Ouders</b> prioritering	<b>Ouders</b> verschil in mate van belang
1	Leuk werk	M>J	Leuk werk	N>MI, M>V
2	Vaste baan		Tevreden over werk	N>MI
3	Tevreden over werk	M>J	Ontwikkelmogelijkheid	MI>N
4	Geld	MI>N, J>M	Kans op werk	MI>N
5	Hoger op	MI>N	Status	MI>N
6	Kans op werk		Geld	MI>N
7	Status	MI>N		L>H

Bij leerlingen: MI: met migratieachtergrond, N: met twee ouders met een Nederlandse achtergrond

M: meisjes J: jongens

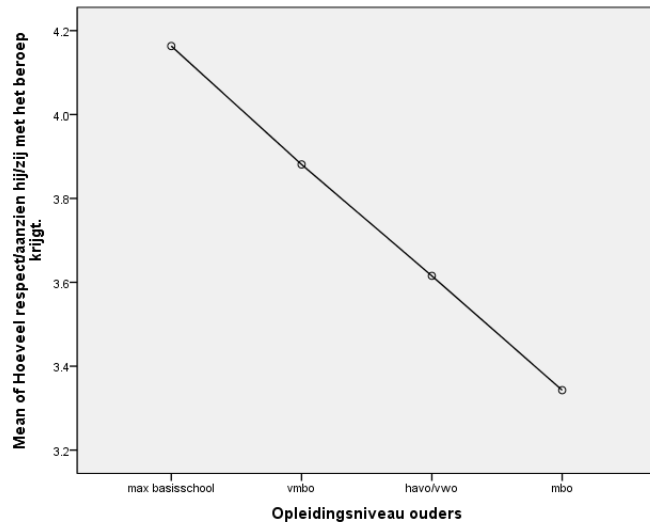
Bij ouders: M: moeder, V: vader

L: laag opgeleide ouder, H: Hoog opgeleide ouder

Ouders vinden, net als de leerlingen, leuk werk het belangrijkste loopbaanmotief. Veel geld staat nog iets lager op het prioriteitenlijstje van ouders dan van leerlingen. De prioritering verschilt niet tussen ouders met een migratieachtergrond en die met ouders met een Nederlandse achtergrond. Wel geven ouders met een migratieachtergrond aan meer, dan ouders met een Nederlandse achtergrond, belang te hechten aan ontwikkelmogelijkheden, kans op werk, status en geld. Ouders met een Nederlandse achtergrond hechten meer dan ouders met een migratieachtergrond aan leuk werk en tevreden zijn over het werk.



Moeders hechten meer belang aan leuk werk dan vaders. Er zijn geen verschillen tussen ouders van jongens of meisjes. Ouders met een lager opleidingsniveau hechten meer aan status dan ouders met een hoger opleidingsniveau (zie figuur 1).



Figuur 1. *Het mate van belang aan status per opleidingsniveau van ouders*

Leraren, die in de vragenlijst aan het begin van het schooljaar van mening zijn dat ouders vooral status, kans op werk en geld belangrijk vinden voor de toekomst voor hun kind, denken dat in de nameting nog steeds. Maar op de derde plaats noemen zij leuk werk, dit werd in de voormeting op de laatste plaats genoemd. Mogelijk is het beeld over wat ouders belangrijk vinden iets genuanceerd, hoewel het idee dat ouders status en geld het meest belangrijk vinden niet klopt met wat ouders in dit onderzoek zelf aangeven.

### 2.2.2 *Ambitieniveau*

De ambitie voor het opleidingsniveau van leerlingen en ouders zou niet realistisch zijn waardoor de kans op teleurstelling groot is en daardoor de motivatie voor het onderwijs afneemt.

*Wat zijn de ambities voor het opleidingsniveau in de toekomst van leerlingen en ouders?*

Op de vraag welk niveau de leerlingen uiteindelijk een diploma te zullen behalen, zien we -naar verwachting- dat naarmate het niveau waarop ze nu de vooropleiding volgen hoger is, ook het ambitieniveau hoger is. Toch verwacht 18% resp. 30% van de BB- en KB-leerlingen uiteindelijk een diploma in het hoger onderwijs (hbo of wo) te behalen. Dit ligt hoger dan de cijfers over het daadwerkelijke hoogst behaalde niveau van KB en BB leerlingen in het huidige onderwijs. Dat ligt op 1,5 resp. 9,5% (Onderwijscijfers.nl, 2016<sup>14</sup>). Men zou kunnen concluderen dat ongeveer 15-20% dus een irrealistische verwachting heeft. Het ambitieniveau verschilt niet tussen

<sup>14</sup> <https://www.onderwijscijfers.nl/themas/transities-in-het-onderwijs/bergbeklimmers-in-het-onderwijs-extreem-stapelen/hoeveel-bergbeklimmers-zijn-er-en-uit-welke-onderwijsniveaus-komen-ze>

leerlingen met een migratieachtergrond en met ouders met een Nederlandse achtergrond, en tussen jongens en meisjes.

Tabel 3. *Percentage leerlingen per niveau op niveauambitie (n=1101)*

Niveau	Mbo niveau 2	Mbo niveau 3	Mbo niveau 4	Hbo	Universiteit
1: BB	32%	31%	18%	13%	5%
2: KB	4%	30%	37%	23%	7%
3: TL/GL	3%	10%	39%	41%	8%

De ambitie van ouders voor het te behalen opleidingsniveau van hun kind verschilt wel in afkomst van de ouders. Ouders met een migratieachtergrond ambiëren een hoger opleidingsniveau voor hun kind dan ouders van Nederlandse afkomst. Zo ambiëert ruim 40% van de ouders met een migratieachtergrond hbo of universiteit voor hun kind. Bij ouders met een Nederlandse achtergrond is dit rond de 12%.

Het maakt geen verschil of ouders een dochter of zoon hebben wat betreft ambitieniveau. Het opleidingsniveau van ouders doet er niet toe, maar zoals verwacht wel het niveau van de leerling. Hoe hoger het niveau van de huidige opleiding, hoe hoger de ambitie van de ouders. Als we rekening houden met het opleidingsniveau van de leerling in de analyses, zien we nog steeds dat ouders met een migratieachtergrond een hoger opleidingsniveau ambiëren voor hun kind dan ouders met een Nederlandse achtergrond.

### **2.2.3 Relatie tussen ouder en kind**

Het onderzoeken van de relatie tussen ouder en kind is van belang omdat de loopbaanondersteuning die ouders bieden, deel uitmaakt van de algemene ouder-kind relatie. De ervaren ouder-kind relatie kan dus van invloed zijn op de loopbaanondersteuning die leerlingen van hun ouders krijgen.

#### *Wat vinden leerlingen van de relatie met hun ouders?*

Leerlingen zijn over het algemeen heel tevreden over de relatie met hun ouders. 13% van de leerlingen is ontevreden (gem < 3.5). Basisleerlingen zijn vaker dan andere leerlingen minder tevreden over de relatie met de ouder die hen het meest begeleidt. Ongeveer 10% van de leerlingen geeft aan regelmatig conflicten met hun ouder te hebben. Veel van deze leerlingen geeft ook aan dat de ouder hen op de zenuwen werkt. Bij leerlingen van ouders met een Nederlandse achtergrond is dat vaker dan bij leerlingen met een migratieachtergrond. Nagenoeg de helft van de leerlingen heeft een intieme relatie met de ouder die hen vooral begeleidt. Dit zijn vaker leerlingen met een migratieachtergrond en meisjes.

### **2.2.4 Begeleiding bij loopbaankeuzes**

In het City Deal project gaat het om de begeleiding van leerlingen bij het maken van keuzes.

### *Door wie worden de leerlingen begeleid?*

De meeste leerlingen zijn het afgelopen schooljaar begeleid door hun moeder (50%) bij de keuze voor een vervolgopleiding of beroep. 16% zegt begeleid te zijn door hun vader. 25% van de leerlingen geeft expliciet aan dat ze door beide ouders zijn. 8% van de leerlingen is begeleid door broers, zussen, tantes, ooms en/of opa's, oma's.

Moeders begeleiden iets meer bij leerlingen van ouders met een Nederlandse achtergrond dan bij leerlingen met een migratieachtergrond (57 vs 48%), vaders iets meer bij leerlingen met een migratieachtergrond dan leerlingen van ouders met een Nederlandse achtergrond (18 vs 10%). 'Beide ouders' wordt vaker aangegeven bij leerlingen van ouders met een Nederlandse achtergrond (31 vs 24%) en ander familieleden vaker bij leerlingen met een migratieachtergrond (10 vs 3%)

Jongens worden iets vaker door hun vader begeleid dan meisjes (19 vs 12%). Per niveau zien we nauwelijks verschillen.

### *Wie zou de leerling moeten begeleiden?*

Bij de vraag wie de leerling vindt dat er zou moeten helpen bij het maken van een schoolkeuze, vinden de meeste leerlingen dat dit moeder moet zijn, op de tweede plaats is dat vader, gevolgd door school (3.38) en broers/zussen/neven/nichten. Ooms/tantes'opa's/oma's en vrienden worden niet belangrijk gevonden voor de begeleiding bij loopbaankeuzes.

Leerlingen met een migratieachtergrond vinden vaker dan leerlingen met ouders met een Nederlandse achtergrond dat andere familieleden dan ouders zouden moeten begeleiden. Meisjes geven vaker dan jongens aan dat moeder, school en vrienden een rol zouden moeten spelen in het begeleiden bij loopbaankeuzes. Ook zijn er verschillen per school.

*Ouders* geven, op de vraag wie hun kind helpen bij loopbaankeuzes, net als leerlingen aan dat dit vooral de moeder is, daarna vader en school, dan broers/zussen en andere familieleden en als laatste vrienden. Ouders met een migratieachtergrond en ouders die maximaal basisschool als vooropleiding hebben geven vaker dan ouders met een Nederlandse achtergrond aan dat broers, zussen, neven en nichten hun kind bij loopbaankeuzes begeleiden. (Een derde van de ouders met een migratieachtergrond heeft maximaal een basisopleiding i.t.t. 7% bij ouders met een Nederlandse achtergrond. Het mbo-niveau verschilt overigens niet).

*Leraren* vinden het vooral de verantwoordelijkheid van moeder en vader om de leerling te begeleiden bij hun loopbaankeuzes, gevolgd door de school zelf. Veel minder belangrijk vinden ze het dat andere familieleden de leerling begeleiden. Vrienden vinden ze het minst verantwoordelijk voor de loopbaanbegeleiding.

De meningen van leerlingen, ouders en leraren, geven het belang aan van ondersteuning aan ouders in de loopbaanbegeleiding van hun kinderen.

### **2.3 Loopbaanondersteuning vanuit school aan ouders**

Het City Deal project heeft als doel om ouders te ondersteunen in de begeleiding van hun kind bij de loopbaanontwikkeling. In deze paragraaf beschrijven we hoe leerlingen over de ondersteuning van school aan hun ouders denken, hoe ouders dit ervaren en wat leraren bijdragen aan de ondersteuning van ouders.

Leerlingen en ouders konden in de nameting aangeven aan welke LOB-interventie zij hebben deelgenomen. 33% van de leerlingen geeft aan dat zij de LOB-thuisopdracht heeft gemaakt, het LOB-gesprek door 42% van de leerlingen gevoerd en 38% heeft een LOB-avond op school met hun ouders meegemaakt.

#### ***2.3.1 Wensen van leerlingen***

Leerlingen is gevraagd wat ze ervan zouden vinden als zij en hun ouders :

- informatie van school zouden ontvangen over mogelijke vervolgopleidingen, over activiteiten die plaatsvinden rondom de opleidingskeuze en over het werk wat de leerling later kan doen;
- ondersteuning vanuit school zouden krijgen om thuis gesprekken te kunnen voeren over LOB en schoolkeuze;
- samen met de mentor de LOB-begeleiding zouden afstemmen.

*Hoe zouden leerlingen willen dat hun ouders worden ondersteund?*

Leerlingen vinden vooral informatie ontvangen belangrijk en dan met name over vervolgopleidingen en werk. Leerlingen met een migratieachtergrond vinden informatie, ondersteuning en samenwerking belangrijker dan leerlingen met een Nederlandse achtergrond. Verder willen meisjes meer informatie vanuit school en leerlingen met een lager niveau meer ondersteuning om de begeleiding thuis te stimuleren.

#### ***2.3.2 Deelname aan de City Deal interventies en ervaringen van ouders m.b.t. het partnerschap met school***

De overgrote meerderheid van de ouders heeft aan een of meer interventies deelgenomen. Bij de nametingsgroep geeft ruim een derde aan de thuisopdracht gedaan te hebben en een loopbaangericht voortgangsgesprek te hebben gevoerd. Ruim de helft heeft een interactieve ouderbijeekomsst bijgewoond. Er is dus niet echt sprake van een controlegroep. Wel of niet bijdragen aan interventies is meegenomen in de analyses.

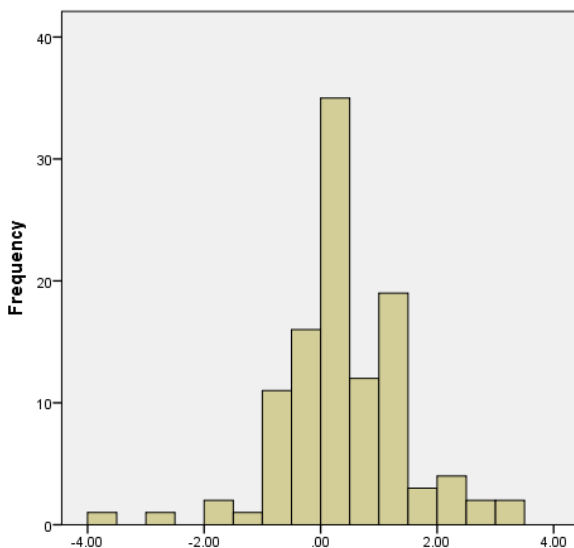
Tabel 4. *Vergelijking voor- en nameting in ervaren partnerschap met school door ouders die voor- en nameting hebben ingevuld (n=111)*

	Voormeting	Nameting	Percentage ouders waar toename is
Contact met school	4.08 (sd .781)	4.19 (sd .781)	41%
Informatie van school	3.35 (sd .905)	3.66 (sd .905)	56%
Ondersteuning van school	3.10 (sd .902)	3.36 (sd .902)	56%
Samenwerking met school	3.05 (sd 1.008) 3.01 (sd .998)	3.03 (sd 1.008) 3.16 (sd .965)	41%

Gemiddelden komen grotendeels overeen met totale groep ouders (n= 604), verschillen zijn schuingedrukt

#### *Hoe ervaren ouders de ondersteuning vanuit school?*

Het contact met school wordt door ouders zeer positief gevonden. Dit is zelfs nog voor 41% van de ouders vooruit gegaan. In de voormeting wordt de informatie, ondersteuning en samenwerking vanuit school beperkt gevonden. Aan het eind van het jaar, wordt dit positiever ingeschat. Dat geldt voor 56% met betrekking tot informatie en ondersteuning (zie figuur 2) en voor 41% wat betreft samenwerking. We kunnen concluderen dat het contact met de school goed is, de informatie vanuit school is toegenomen, maar de ondersteuning en samenwerking, hoewel toegenomen, nog beperkt zijn.



Figuur 2. *Toename van ervaren voor ondersteuning vanuit school volgens ouders*

Met name ouders met een migratieachtergrond vinden dat ze dit schooljaar meer ondersteuning hebben gekregen van school. Ouders die een loopbaangericht voortgangsgesprek hebben gevoerd met mentor en kind, al dan niet in combinatie met het maken van een thuisopdracht, ervaren toename in de samenwerking met school.

Als we inzoomen op de mate waarin ouders vinden dat ze ondersteuning vanuit school krijgen, zijn ze vooral positief over de tips die ze krijgen over hoe ze hun kind kunnen helpen bij het maken van een opleidingskeuze. Hoewel toegenomen, ervaren ze in mindere mate stimulans om hun kind te begeleiden bij het maken van een opleidingskeuze en thuis gesprekken te voeren over opleiding en beroep. Dit terwijl de leraren het wel hun verantwoordelijkheid vinden (zie volgende paragraaf). Nog steeds komt het weinig voor dat mentor en ouder overleggen, een plan en afspraken maken over de begeleiding van de leerling.

### ***2.3.3. Activiteiten van leraren***

De mate waarin ouders betrokken worden bij LOB is afhankelijk van de rolopvatting en activiteiten van leraren.

#### *In hoeverre voelen leraren zich verantwoordelijk voor het betrekken van ouders bij LOB?*

Uit de resultaten van de vragenlijsten van leraren blijkt dat leraren zich zeer verantwoordelijk te voelen om een partnerschap met ouders aan te gaan. Ze voelen zich er het meest verantwoordelijk voor dat ouders zich welkom voelen op school en dat ouders het contact met hen prettig vinden. Ze voelen zich er het minst verantwoordelijk voor dat ouders ondersteuning krijgen om hun kind thuis te kunnen begeleiden bij de opleidingskeuze. Bijna de helft van de leraren vindt dit niet of misschien hun verantwoordelijkheid. Wel vinden leraren het hun verantwoordelijkheid om de ouders te stimuleren, maar dus minder om echt hulp te bieden bij de keuzebegeleiding van de leerling.

#### *In hoeverre betrekken leraren ouders bij LOB?*

Als we een vergelijking maken tussen de antwoorden van leraren over waar ze zich verantwoordelijk voor voelen en wat ze daadwerkelijk doen aan activiteiten in het kader van het partnerschap met ouders, blijkt dat wat leraren doen veel minder is dan waar ze zich verantwoordelijk voor voelen. Wel komt het overeen met hun verantwoordelijkheidsgevoel dat zij het meest bezig zijn met het contact met ouders en het minst met de ondersteuning van ouders om hun kinderen thuis te begeleiden. Driekwart van de leraren doet weinig aan de ondersteuning. Wel zijn leraren zich in de loop van het schooljaar meer bezig gaan houden met de ondersteuning van ouders. Dit zijn vooral leraren die zich ook meer verantwoordelijk voelen voor het partnerschap met ouders.

Leraren met een migratieachtergrond en leraren die zich minder verantwoordelijk voelen voor het partnerschap met ouders, zijn in de nameting negatiever over het aandeel van ouders in het partnerschap met school dan in de voormeting. Het aandeel van ouders in het partnerschap met school is toegenomen, als het schoolbeleid gericht is op ouderbetrokkenheid m.b.t. LOB.

#### *Beleid op ouderbetrokkenheid*

De mate waarin het beleid van school gericht is op het vormgeven van partnerschap met ouders (beoordeeld door leraren) is van belang voor de ondersteuning van ouders door leraren.

*In hoeverre heeft het beleid van school invloed op het betrekken van ouders bij LOB?*

Een beleid, dat meer gericht is op ouderbetrokkenheid, draagt bij aan (toename van) ondersteuning van ouders door leraren. Uit de resultaten van de lerarenvragenlijst blijkt dat het beleid op ouderbetrokkenheid zich vooral richt op het uitdragen door school dat zij met ouders willen samenwerken op het gebied van LOB. Ook is er in de meeste teams draagvlak voor samenwerking met ouders met betrekking tot LOB. Veel minder ervaren leraren dat het management voldoende voorwaarden /faciliteiten biedt om de samenwerking met ouders rondom LOB aan te gaan en dat de samenwerking met ouders is afgestemd op het LOB-curriculum van de leerling. Toch zien we dat dit wel belangrijke beïnvloedende factoren zijn voor ondersteuning aan ouders door leraren en voor de toename van het aandeel van ouders in het partnerschap, volgens leraren.

## **2.4 Loopbaanondersteuning van ouders**

### **2.4.1 Loopbaanondersteuning door ouders volgens leerlingen en de invloed van City Deal**

Samenwerking tussen school en ouders in het kader van LOB zou moeten leiden tot toename in de ondersteuning van ouders aan hun kinderen.

*Hoe ervaren leerlingen de ondersteuning van hun ouders bij hun loopbaanontwikkeling?*

De ondersteuning van ouders aan hun kinderen bij de loopbaanontwikkeling, wordt door leerlingen over het algemeen positief gewaardeerd. In de vergelijkingsgroep geeft slechts 8% van de leerlingen aan dat hun ouders zich niet bemoeien met hun loopbaankeuzes (score > 3). Als we kijken naar alle leerlingen van de Totaalgroep is dit 11%. Leerlingen die aangeven dat hun ouders zich niet met hun loopbaankeuzes bemoeien zijn vaker jongens, met een migratieachtergrond en een lager opleidingsniveau. Ook leerlingen die minder tevreden zijn over de relatie met hun ouders en vaker conflicten hebben, vinden vaker dat hun ouders zich niet met loopbaankeuzes bemoeien. De beperkte bemoeienis van ouders met de loopbaankeuzes van hun kinderen is niet aantoonbaar afgenomen door de interventies via Citydeal.

Het overgrote deel van de leerlingen vindt dat (één van) hun ouders hen wel kan ondersteunen in hun loopbaan. Leerlingen voelen zich door hun ouders vooral ondersteund in de reflectie op kwaliteiten en motieven. Het minst met betrekking tot netwerken (tabel 7). We zien dat de ondersteuning op loopbaancompetenties door ouders gemiddeld genomen vooruit is gegaan gedurende het jaar. Bij de helft van de leerlingen is vooruitgang te zien bij vergelijking van de voor- en nameting. In tabel 5 staat waar de vooruitgang aan toegeschreven kan worden..

*Wat is de bijdrage van het City Deal project aan de ervaren toename aan ondersteuning?*

We zijn eerst nagegaan of geslacht, migratieachtergrond, niveau, leerjaar, de relatie tussen ouder en kind en de behoefte aan ondersteuning aan ouders vanuit school, verklaren waarom er

verbetering is van de loopbaanondersteuning. Vervolgens is nagegaan wat de effecten zijn, als we rekening houden met de persoons- en situatiefactoren, van 1) deelname aan City Deal als project zonder specificering aan welke interventies zijn deelgenomen, 2) het deelnemen aan een specifieke interventie en 3) combinaties van interventies. De combinatie van interventies is getoetst, omdat we er in het project vanuit gaan dat juist de verbinding, een doorlopende LOB-lijn effectief zou zijn.

Tabel 5. *Verschillen in gemiddelden tussen de voor- en nameting leerlingen (n=521)*

	Voormeting	nameting	Verskil verklaard door
Ondersteuning bij loopbaanreflectie	3.94(sd .639)	4.04 (sd .653)	Lager niveau, relatie tussen ouder en kind (>tevreden en intiem), behoefte aan LOB-informatie vanuit school 1. Deelname aan Citydeal
Ondersteuning bij werkexploratie	3.51 (sd .799)	3.68. (sd .749)	Hoger leerjaar, relatie tussen ouder en kind (>tevreden, conflict en intiem), behoefte aan LOB-informatie vanuit school 2. Thuisopdracht 3. Thuisopdracht in combinatie met loopbaangericht voortgangsgesprek met ouders en mentor
Ondersteuning bij loopbaansturing	3.48 (sd .798)	3.60 (sd. 759)	Hoger leerjaar, relatie tussen ouder en kind (>tevreden en intiem), behoefte aan LOB-informatie vanuit school
Ondersteuning bij Netwerken	2.97 (sd. 920)	3.16 (sd.896)	Hoger leerjaar, relatie tussen ouder en kind (>tevreden, intiem), behoefte aan ondersteuning vanuit school voor LOB-begeleiding thuis 2. Thuisopdracht 3. Thuisopdracht in combinatie met loopbaangericht voortgangsgesprek met ouders en mentor Thuisopdracht in combinatie met interactieve ouderbijeenkomst

Deelname aan City Deal heeft effect gehad op de ondersteuning van ouders op het gebied van loopbaanreflectie (praten over kwaliteiten, wensen en waarden van leerlingen). Voor de ondersteuning op andere loopbaancompetenties is het afhankelijk van wat voor soort interventies leerlingen hebben gedaan. Zo blijkt dat leerlingen die een Thuisopdracht hebben gedaan, al dan niet in combinatie met een loopbaangericht voortgangsgesprek met ouder(s) en mentor, meer ondersteuning ervaren bij het onderzoeken van werk (werkexploratie) en netwerken. De ondersteuning bij netwerken is eveneens toegenomen door de combinatie van de thuisopdracht met de interactieve ouderbijeenkomst.

We zien dat de relatie tussen ouder en kind verklaart in hoeverre de ondersteuning van ouders bij de loopbaanontwikkeling van hun kinderen is toegenomen. Voor alle aspecten van ondersteuning geldt hoe beter de relatie, hoe meer de ondersteuning op de loopbaancompetenties is toegenomen, met uitzondering van werkexploratie. Leerlingen die conflicten met ouders ervaren, hebben desondanks meer ondersteuning ervaren op het gebied van werkexploratie. Dus ook voor deze groep geldt dat ze afgelopen jaar meer ondersteuning hebben ervaren op het gebied van



werkexploratie. Verder zien we dat naarmate de leerling in een hoger leerjaar zit, meer ondersteuning ervaart. Ondersteuning bij loopbaanreflectie heeft vooral bij leerlingen van een lager niveau effect gesorteerd.

Als we kijken of deelname aan het City Deal project, specifieke interventies of combinaties van interventies bijdragen aan de mate waarin ondersteuning wordt geboden in de *nameting* (Totaalgroep, n=1093), rekening houdend met de persoonsfactoren en relatie tussen ouder en leerling, zien we dat:

-de mate van ondersteuning van ouders bij werkexploratie wordt verklaard door deelname aan de thuisopdracht, en de combinatie van de thuisopdracht met het loopbaangerichte voortgangsgesprek of de interactieve ouderbijeenkomst.

- de mate van ondersteuning van ouders bij netwerken, wordt verklaard door deelname aan City Deal, de thuisopdracht, de combinatie van de drie LOB-interventies.

#### ***2.4.2 Loopbaanondersteuning volgens de ouders en de invloed van City Deal***

Hoe leerlingen de ondersteuning van hun ouders ervaren, hoeft nog niet hetzelfde te zijn als hoe ouders hun inspanningen in de begeleiding van hun kind ervaren.

##### *Hoe ervaren ouders de toename van de ondersteuning die zij hun kind bieden?*

Ouders zijn nog iets positiever (dan de leerlingen) over de ondersteuning die zij geven aan hun kinderen bij de loopbaanontwikkeling. Slechts 5% geeft aan zich hier weinig mee te bemoeien.

Gemiddelden van de groep ouders die zowel aan de voor- als de nameting hebben meegedaan (vergelijkingsgroep) staan weergegeven in tabel 6. We zien dat ouders aangeven het meeste ondersteuning te geven op het gebied van reflectie op kwaliteiten en motieven, en het minst wat betreft netwerken.

De ondersteuning is op alle loopbaancompetenties vooruit gegaan. 40-50% van de ouders scoort hoger op de ondersteuning van de verschillende loopbaancompetenties.

##### *Wat is de invloed van het City Deal project op de toename van ondersteuning?*

Om te verklaren waar dit mee te maken heeft, is gekeken welke persoonskenmerken van de ouders invloed hebben om vervolgens na te gaan of 1. Het partnerschap met school, 2. De interventies die zijn uitgevoerd in het City Deal project, van invloed zijn geweest. De uitkomsten zijn weergegeven in tabel 6.

Tabel 6. *Verschillen tussen voor- en nameting in LOB-ondersteuning volgens ouders (n=111) met verklarende factoren*

	Voormeting	Nameting	Vershil verklaard door
Ondersteuning bij loopbaanreflectie	4.09 (sd .682)	4.22 (sd .653)	2. combinatie van thuisopdracht en interactieve ouderbijeenkomst, en van loopbaangericht voortgangsgesprek en interactieve ouderbijeenkomst
Ondersteuning bij werkexploratie	3.76 (sd .793)	3.98. (sd .749)	1. Partnerschap waarin de school de ouder ondersteunt bij LOB 2. combinatie van thuisopdracht en interactieve ouderbijeenkomst
Ondersteuning bij loopbaansturing	3.86 (sd .763)	3.94 (sd. 759)	
Ondersteuning bij Netwerken	3.38 (sd .853)	3.54 (sd.896)	1. Partnerschap waarin de school de ouder ondersteunt bij LOB

We zien dat de mate waarin ouders ondersteuning geven aan hun kinderen met betrekking tot de loopbaancompetenties niet aantoonbaar te maken heeft met het geslacht, opleidingsniveau of etnische afkomst van de ouder. Ondersteuning bij werkexploratie en netwerken aan leerlingen is toegenomen bij ouders die zich ondersteund voelen door school. Toename van de ondersteuning van leerlingen door hun ouders bij loopbaanreflectie en werkexploratie, kan worden gewijd aan de interventies waaraan ouders hebben deelgenomen in het City Deal project.

## 2.5 De bijdrage van loopbaanondersteuning aan loopbaancompetenties en keuzezekerheid van leerlingen

Ondersteuning van ouders bij de loopbaanontwikkeling van ouders zou moeten leiden tot het ontwikkelen van loopbaancompetenties en meer keuzezekerheid.

### *In hoeverre is sprake van toename van loopbaancompetentie-ontwikkeling?*

Leerlingen geven in het begin van het schooljaar aan redelijk bezig te zijn met loopbaanreflectie en loopbaansturing, maar nog beperkt met werkexploratie en netwerken. In de loop van het jaar is dat wat betreft het gemiddelde van de groep ongeveer gelijk gebleven, alleen netwerken is toegenomen. Evenzo, blijkt 43 tot 49% van de leerlingen vooruit zijn gegaan op de loopbaancompetenties als we de voor- en nameting vergelijken. In tabel 7 staat aangegeven waaraan de vooruitgang te wijten is.

### *Wat is de bijdrage van ouderbetrokkenheid en het City Deal project?*

We zijn eerst nagegaan of geslacht, migratieachtergrond, niveau en leerjaar verklaren waarom er verandering is de loopbaancompetenties. Vervolgens is nagegaan wat de effecten zijn van 1) ondersteuning van de ouders op de betreffende loopbaancompetentie, 2) deelname aan Citydeal

en specifiek interventies en 3) combinaties van interventies, als we rekening houden met de persoons- en situatiefactoren.

Tabel 7. *Verskil in voor- en nameting op de loopbaancompetenties volgens leerlingen met verklarende factoren*

	Voormeting totale vergelijkings- groep	Nameting totale vergelijkings- groep	Nameting totale statussgroep	Groepen die hun loopbaancompetenties <i>wel</i> hebben ontwikkeld:
Loopbaan- reflectie	3,70 (sd .671)	3,68 (sd .700)	3,69 (sd .671)	Migratieachtergrond 1. Ondersteuning ouders op loopbaanreflectie 2. Deelname aan Citydeal, loopbaangericht voortgangsgesprek (negatief) 3. Thuisopdracht in combinatie met interactieve ouderbijeenkomst
Werk- exploratie	3,48 (sd .734)	3,52 (sd .725)	3,52 (sd .732)	Migratieachtergrond, lager niveau 1. Ondersteuning ouders op werkexploratie 2. Thuisopdracht 3. Thuisopdracht in combinatie met interactieve ouderbijeenkomst
Loopbaan- sturing	3,81 (sd .802)	3,78(sd .801)	3,78 (sd .807)	Migratieachtergrond 1. Ondersteuning ouders op loopbaansturing 2. Thuisopdracht 3. Thuisopdracht in combinatie met loopbaangericht voortgangsgesprek en interactieve ouderavond
Netwerken	3,00 (sd .948)	3,11 (sd .671)	3,14 (sd .966)	Jongen, lager niveau 1. Ondersteuning ouders op netwerken 2. Interactieve ouderbijeenkomst 3. Thuisopdracht in combinatie met loopbaangericht voortgangsgesprek, en ook in combinatie tussen deze twee en de interactieve ouderbijeenkomst
Keuze- zekerheid	3,14 (sd .981)	3,20 (sd. 930)	3,14 (sd. 910)	Werkexploratie

Uit de resultaten blijkt dat hoe meer ondersteuning ouders bieden op de loopbaancompetentie, hoe meer leerlingen bezig gaan met de betreffende loopbaancompetentie. Verder werken thuisopdrachten al dan niet in combinatie met de interactieve ouderbijeenkomst (en het loopbaangerichte voortgangsgesprek) en voor het ontwikkelen van werkexploratie en loopbaansturing. Netwerken wordt vooral gestimuleerd door de interactieve ouderbijeenkomst, ook in combinatie met de thuisopdracht en het loopbaangerichte voortgangsgesprek. De thuisopdracht in combinatie met de interactieve ouderbijeenkomst draagt bij aan het ontwikkelen van loopbaanreflectie, maar leerlingen die behoren tot de experimentele groep en alleen een loopbaangericht voortgangsgesprek hebben gehad, geven aan juist minder bezig te zijn gegaan

met loopbaanreflectie ten opzichte van de controle groep. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat leerlingen van de controlegroep in een hoger niveau en leerjaar zitten (tabel 4), voor wie loopbaanreflectie gemakkelijker is.

We zien dat vooral de leerlingen met een migratieachtergrond vooruit zijn gegaan op loopbaanreflectie, werkexploratie en loopbaansturing. Leerlingen met een lager niveau zijn meer gaan onderzoeken in werk en gaan netwerken dan leerlingen op hogere niveaus. Ook jongens zijn meer gaan netwerken dan meisjes.

In de *nameting* (Totaalgroep n=1093) wordt de mate waarin loopbaancompetenties worden benut door leerlingen verklaard door de mate waarin ouders ondersteuning bieden op deze loopbaancompetentie. Deelname aan de thuisopdracht draagt bij aan werkexploratie, loopbaansturing en netwerken. Werkexploratie wordt ook verklaard door de combinatie van de thuisopdracht met het loopbaangerichte voortgangsgesprek of interactieve ouderbijeenkomst. Netwerken wordt daarnaast nog verklaard door deelname aan interactieve ouderbijeenkomst, de combinatie van de thuisopdracht met het loopbaangerichte voortgangsgesprek of interactieve ouderbijeenkomst en de drie gecombineerde interventies.

De combinatie van de thuisopdracht met de interactieve ouderbijeenkomst heeft invloed op de mate van loopbaanreflectie en loopbaansturing van leerlingen.

#### *Hoe zit het met keuzezekerheid?*

Als we kijken naar keuzezekerheid, kunnen we constateren dat leerlingen over het algemeen niet erg zeker zijn van hun keuze voor profiel of vervolgopleiding. Leerlingen die in de loop van het jaar *zekerder zijn geworden* (vergelijkingsgroep) van hun keuze zijn leerlingen die:

- meer ondersteuning hebben gekregen van hun ouders in netwerken
- meer bezig zijn gegaan met werkexploratie.

Uit de resultaten van de analyses bij de Totaalgroep (n=1093) blijkt dat leerlingen die aan het eind van het jaar *zeker zijn* van hun keuze, meer ondersteuning van hun ouders krijgen bij loopbaanreflectie, hebben deelgenomen aan het loopbaangerichte voortgangsgesprek in combinatie met de interactieve ouderbijeenkomst, en zelf meer bezig zijn met werkexploratie.

#### *Wat zijn de verschillen in sectoren?*

Verschillen tussen *sectoren* zijn apart geanalyseerd, aangezien bepaalde sectoren sterk gerelateerd zijn aan andere factoren die in de multi-variantieanalyse zijn meegenomen, zoals geslacht en niveau. Er zijn weinig verschillen. We zien alleen dat leerlingen in de sector techniek en in de schakelklas meer vooruit zijn gegaan in werkexploratie. Schakelklassen zijn speciale klassen met een intensieve taalcomponent voor leerlingen die recent in Nederland zijn komen wonen. Zij vinden, evenals leerlingen in intersectorale programma's, ondersteuning en samenwerking vanuit school naar ouders het meest belangrijk.

Bij de City Deal groep zien we dat aan het eind van het schooljaar leerlingen van Zorg en Welzijn en algemeen (TL, onderbouw) zich zekerder voelen en dat leerlingen die een intersectoraal programma of een economische richting volgen minder zeker zijn over hun loopbaankeuze dan leerlingen van andere sectoren. Leerlingen die aangeven dat hun ouders zich niet bemoeien met hun opleidingskeuze, zijn vooral leerlingen in de schakelklas. Het minst komt dit voor bij leerlingen in Zorg & Welzijn en de algemene richting.

## 3. HET KWALITATIEVE ONDERZOEK

### 3.1 Onderzoeksopzet

#### 3.1.1 Onderzoeksvragen

Om meer zicht te krijgen op hoe interventies die bedoeld zijn om ouders te betrekken bij LOB effectief ingezet kunnen worden, is naast het kwantitatieve onderzoek ook kwalitatief onderzoek verricht. Aan het eind van het project zijn op elke school focusgroepgesprekken gevoerd waarin groepen leerlingen, ouders en leraren gevraagd werden naar hun ervaringen met de uitgevoerde activiteiten. De procesbegeleiders hebben gedurende het project logboeken bijgehouden van hun ervaringen. Bovendien zijn de procesbegeleiders aan het eind van het project geïnterviewd over hun ervaringen. De analyses van de focusgroepverslagen, de logboeken en het interview met de procesbegeleiders, dragen bij aan het beantwoorden van de volgende onderzoeksvragen:

1. Hoe ervaren leerlingen, ouders en leraren de activiteiten die scholen ondernemen (thuisopdrachten, voortgangsgesprekken en interactieve ouderavonden) om loopbaangericht partnerschap vorm te geven?
2. In hoeverre dragen activiteiten vanuit school bij aan het loopbaanondersteunend gedrag van ouders? (zie deelvraag 2 kwantitatief onderzoek)
3. In hoeverre dragen de activiteiten bij aan het loopbaangerichte partnerschap tussen scholen en ouders? (zie deelvraag 3 kwantitatief onderzoek)
4. Wat zijn succesfactoren, randvoorwaarden en risico's voor een activiteitenprogramma om ouders meer te betrekken bij LOB?

#### 3.1.2. De onderzoeksmethoden

Aan het eind van de projectperiode hebben de procesbegeleiders samen met de contactpersonen van de scholen op elke school focusgroepbijeenkomsten gehouden met groepen van maximaal zes ouders, zes leerlingen en zes leraren afzonderlijk. Aan de groepen ouders, leerlingen en mentoren werden dezelfde vragen gesteld. De gesprekken duurden een uur tot anderhalf uur. Vanwege de tijd zijn in sommige focusgroepbijeenkomsten niet alle interventies besproken. De contactpersoon van de school verzorgde de werving van de deelnemende ouders, leerlingen en leraren. De verschillende interventies zijn op flappen genoteerd. Leerlingen, ouders en leraren konden met pictogrammen aangeven wat hun beleving was (goed, matig of slecht). Aan de hand van de pictogrammen werd door de procesbegeleiders doorggevraagd en uitkomsten geformuleerd op de flap.

Eerst is aan ouders, leerlingen en leraren gevraagd naar de ervaringen met de (verschillende onderdelen van) de interventies en wat maakte dat dit zo was (deelvraag 1). Vervolgens is doorggevraagd op hoe dit heeft bijgedragen aan de samenwerking tussen school en ouders, en tussen ouders en hun kinderen (deelvraag 2), en wat er voor nodig is om samen de leerlingen

loopbaangericht te begeleiden (deelvraag 3). Tot slot is aan de respondenten gevraagd wat zij als succes- en verbeterpunten hebben ervaren en wat hun aanbevelingen zijn voor andere scholen die ouders meer willen betrekken bij LOB (deelvraag 4).

Uit de verslagen die de procesbegeleiders hebben gemaakt van de focusgroepen zijn de uitspraken gecodeerd in Atlas.ti aan de hand van een basiscodeboom (zie bijlage 2) gebaseerd op de huidige kennis die er is over het uitvoeren van interventies gericht op ouderbetrokkenheid en/of LOB. Waar nodig is dit aangevuld met open codes. De analyses zijn uitgevoerd per type interventie (thuisopdrachten, loopbaangerichte voortgangsgesprekken en interactieve ouderavonden) en per type respondent (ouders, leerlingen, leraren).

### 3.1.3 De respondenten

In totaal hebben er 30 focusgroepen plaatsgevonden verdeeld over 12 scholen waaraan 87 leerlingen, 29 ouders\* en 52 leraren hebben deelgenomen.

Tabel 3.1. *Kenmerken van de leerlingen, ouders en leraren die hebben deelgenomen aan de focusgroepen*

	Leerlingen (N = 87 )	Ouders (N =29)*	Leraren (N = 52)
<i>Geslacht</i>			
Man	40	8	18
Vrouw	47	21	34
<i>Etniciteit</i>			
Nederlands	17	10	43
Migratieachtergrond	70	19	9
<i>Leerjaar</i>			
1	8		
2	47		
3	30		
4	2		
<i>Opleidingsniveau</i>	BB 23 KB 30 BB/KB 7 GL/TL 27		

\* Op het Heldercollege heeft geen focusgroep met ouders plaatsgevonden

### **Logboeken en interview**

De procesbegeleiders noteerden gedurende het hele traject in logboeken hoe de interventie in de betreffende school tot stand kwam, werd voorbereid en uitgevoerd in de verschillende klassen. Ook maakten zij aantekeningen over de organisatorische randvoorwaarden en de borging na afloop van de projectperiode. Deze logboeken zijn geanalyseerd aan de hand van een tabel waarin per school is beschreven hoe de organisatie van de interventies heeft plaatsgevonden en in hoeverre er aan verschillende randvoorwaarden is voldaan (tijdsinvestering, materialen/-

middelen, kwaliteit uitvoerders & draagvlak, ontwikkelaars interventie, betrokken personen, organisatie, visie en overige randvoorwaarden). Na afloop van het project zijn de procesbegeleiders bovendien geïnterviewd door de onderzoeker en beide experts. Hen is gevraagd te benoemen wat zij ervaren hebben als de meest en minst succesvolle (aspecten van) interventies en de randvoorwaarden voor het realiseren van een succesvolle aanpak.

## 3.2 De onderzoeksresultaten

### 3.2.1 *Thuisopdrachten*

Thuisopdrachten zijn bedoeld om het gesprek tussen leerling en ouders thuis te stimuleren en te verdiepen. In totaal zijn er 17 thuisopdrachten uitgezet; bij alle deelnemende scholen één of meerdere. De opdrachten hadden veelal betrekking op het bespreken van de kwaliteiten van de leerlingen, het verkennen van beroepen in het algemeen of de beroepen van ouders in het bijzonder, het verkennen of benutten van de netwerken die de leerlingen kunnen inzetten en concrete keuzes die leerlingen moeten maken (voor een bliksemstage, een bedrijfsbezoek, een profiel etc.). Opdrachten over keuzes werden vaak aangeboden in combinatie met een opdracht over kwaliteiten, beroepen en/of netwerken.

Tabel 3.2 geeft weer welke opdrachten de scholen hebben uitgezet in de onder- en bovenbouw.

*Tabel 3.2 Uitgezette thuisopdrachten naar thema en bouw*

<b>Thema opdracht</b>	<b>Onderbouw</b>	<b>Bovenbouw</b>
Kwaliteiten	3	1
Kwaliteiten in combinatie met beroepen en/of keuzes	4	3
Beroepen in combinatie met netwerken, keuzes en vinden stageplaats	1	5
<b>Totaal</b>	<b>8</b>	<b>9</b>

De manier waarop de thuisopdrachten zijn aangeboden loopt uiteen. Sommige scholen hebben de opdrachten ingezet ter voorbereiding op een ouderbijeenkomst. Andere scholen hebben de opdrachten in de mentorles en/of in het loopbaangerichte voortgangsgesprek voor en/of nabesproken. Het uitgangspunt van de thuisopdrachten was dat het onderdeel zou uitmaken van een doorlopende LOB-lijn. Dit betekent dat er in de thuisopdracht wordt teruggekeken op een ervaring en of vooruitgekeken op een vervolgactiviteit. Enkele scholen (of enkele leraren binnen een school) hebben de thuisopdracht echter meegegeven aan de leerlingen en zijn er verder niet meer op teruggekomen met leerlingen of ouders.

#### *Hoe ervaren ouders, leerlingen en leraren de thuisopdrachten?*

Van de deelnemers aan de focusgroepen zijn vooral de ouders positief; 77% van de ouders vond de thuisopdrachten goed, 23% matig, 0% slecht. De functionarissen van school en de leerlingen



waren kritischer over de thuisopdrachten. 47% van de schoolfunctionarissen beoordeelden de opdrachten als goed, 46% als matig en 7% als slecht. 46% van de leerlingen beoordeelden de opdrachten als goed, 46% als matig en 8% als slecht. De kritiek op de thuisopdrachten betreft over het algemeen niet zozeer het idee van thuisopdrachten, maar vooral de organisatie rond en soms de inhoud van de opdrachten.

### *Ouders*

De ouders die deelnamen aan de focusgroepen zijn positief over de thuisopdrachten. De thuisopdracht helpt hen om in gesprek te gaan met hun kind. Het verplichtte karakter van de thuisopdracht helpt sommige ouders om hun kind tot een gesprek te bewegen, waardoor zij meer met elkaar in gesprek zijn dan zonder de opdracht mogelijk was geweest. Andere ouders geven aan dat ze ook zonder opdracht met hun kind spreken over de toekomst van hun kind, maar dat de opdracht hen geholpen heeft om een meer verdiepend gesprek met hun kind te voeren:

*Het dwingt je als ouder om het gesprek met je kind anders te voeren. Je leert je kind beter kennen doordat je vragen stelt die je anders niet stelt. Met name de waarom vragen.*

Meerdere ouders geven aan dat de thuisopdrachten hun kinderen helpen om te reflecteren op hun kwaliteiten en keuzes. Soms leerden kinderen hun ouders beter kennen, of ontdekten ouders dat hun kind een ander toekomstbeeld heeft dan zij dachten:

*We zijn door de opdracht in gesprek gegaan en daardoor hebben we ontdekt dat mijn zoon een ander toekomstbeeld heeft. Nu stimuleer ik hem zijn kant op te gaan.*

Een groot verbeterpunt is volgens de ouders de wijze waarop de opdrachten worden uitgezet. Als de opdracht per brief is toegelicht zagen sommige ouders er het belang onvoldoende van in. Als de opdracht alleen via de leerling is verspreid, bereikte deze de ouders niet altijd. Soms werden de opdrachten zo laat uitgezet dat de ouders geen gelegenheid zagen hier met hun kind aan te werken. Ouders geven daarom het advies om de opdracht tijdig te verspreiden en ouders te attenderen:

*De school kan ouders een mail sturen dat er een thuisopdracht komt. Kinderen vergeten dit, raken het kwijt of willen het niet.*

Daarnaast hebben ouders die de Nederlandse taal niet voldoende machtig zijn een probleem met het maken van de opdracht.

### *Leerlingen*

Hoewel een aantal leerlingen aangeeft dat zij geen thuisopdrachten nodig hebben om met hun ouders in gesprek te gaan, benoemen veel leerlingen nadrukkelijk dat de thuisopdracht hen helpt in het gesprek met hun ouders en dat zij zich door deze gesprekken gesteund voelen:

*Ik doe niet vaak zulke dingen over school met mijn moeder. Dat vond ik wel leuk.*

*Mijn moeder zei dat ik zorgzaam ben. Dat geeft me een goed gevoel dat zij dat zegt.*

Uit opmerkingen van meerdere leerlingen valt af te leiden dat de opdrachten bij hebben gedragen aan reflectie en soms tot het beter benutten van het netwerk:

*Ik ging denken over wat mensen doen in mijn omgeving. Ik wil meer weten over een architect. Ik heb een oom in Turkije die architect is, daar heb ik vragen aan gesteld. Ik weet er nu iets meer van.*

Een deel van de leerlingen heeft het werken met de opdrachten niet als positief ervaren. Zo zagen sommige leerlingen het nut van de opdrachten niet zo in, omdat zij al weten wat ze willen en het gesprek daarom overbodig vinden. Andere leerlingen vinden het hun eigen verantwoordelijkheid om gesprekken over hun loopbaan te voeren thuis. Ook zijn er leerlingen die aangeven dat hun ouders de opdracht niet begrijpen of problemen heeft met de Nederlandse taal. De leerlingen lossen dit op verschillende manieren op:

*Ik heb het samen met mijn moeder op de bank gemaakt, ik heb het vertaald in het Turks.*

En er zijn leerlingen die het lastig vinden om een thuisopdracht te doen omdat de thuisopdracht hen eerder lijkt te confronteren met de minder goede relatie met hun ouders, dan dat het de relatie helpt te verbeteren:

*Mijn ouders moeten niet met mij in discussie gaan over kwaliteiten. Dat leidde tot stemverheffing, dat was vervelend.*

*Ik doe deze opdracht liever niet thuis. De mentor begrijpt het beter dan mijn ouders.*

### *Leraren*

De leraren hebben zowel positieve als negatieve ervaringen met de thuisopdrachten. Aan de positieve kant ervaren de leraren dat ouders en kinderen door het werken met de thuisopdrachten meer en andere gesprekken krijgen met hun ouders dan voorheen. Kinderen leren meer over het werk van hun ouders en ouders krijgen meer kennis over het werkveld en opleidingen:

*Sommige ouders gaan nadenken over de kosten van een opleiding, de reistijd, de kwaliteit van de opleidingen.*

Sommige leraren zien de thuisopdracht vooral als meerwaarde in combinatie met andere interventies, zo zegt een andere leraar:

*Het gesprek is op gang gebracht. Veel meer dan ooit tevoren is er gesprek tussen ouders en leerling - door de thuisopdracht en de ouderavond. Ouders weten nu veel meer over de vakkenpakketkeuze en wat het eigen kind wil kiezen.*

Als leerlingen thuis een opdracht doen kan het ertoe leiden dat de ouders eerder naar school komen voor een interactieve ouderavond of beter voorbereid naar een loopbaangericht voortgangsgesprek komen. Meer dan voorheen kan daardoor een gesprek tot stand komen tussen mentor en ouder waarin de zienswijze en begeleiding van ouder en mentor met elkaar uitgewisseld kan worden:

Aan de andere kant benoemen de leraren ook de nodige knelpunten. Sommige leraren vinden het lastig dat het uitvoeren van de thuisopdrachten buiten hun zicht plaatsvindt en twijfelen aan de kwaliteit van het gesprek dat thuis heeft plaatsgevonden en of het wel altijd daadwerkelijk de ouder is die de opdracht heeft ingevuld. Op alle scholen wordt de lage respons van de opdrachten genoemd, één van de redenen die hiervoor wordt genoemd is dat de opdrachten niet voldoende zijn ingebed in het LOB curriculum en/of de cyclus van ouderactiviteiten:

*Het zou goed zijn om de opdracht aan te kondigen bij ouders en na te bespreken tijdens het mentorgesprek. Dat is nu niet uit de verf gekomen.*

De leraren ervaren dat vooral de ouders die een goede relatie hebben met hun kind en voldoende zicht hebben op de opleiding van hun kind de opdracht maken. Het is moeilijk om een haalbare (schriftelijke) opdracht te formuleren als ouders moeite hebben met de Nederlandse taal. Een leraar merkt bovendien op dat niet alle ouders antwoord willen geven op de vragen die het netwerk van het gezin betreffen.

#### *Opbrengsten en aandachtspunten van de thuisopdrachten*

De thuisopdrachten dragen volgens ouders, leerlingen en leraren bij aan:

- meer verdiepende gesprekken tussen ouders en leerlingen thuis
- de reflectie van leerlingen op kwaliteiten en keuzes
- het zicht van ouders op beroepen, opleidingen en keuzes (profiel, vakken, stages)
- de voorbereiding van ouders en leerlingen op de loopbaangerichte voortgangsgesprekken
- de aanwezigheid van ouders bij de interactieve ouderbijeenkomsten

Voor het realiseren van deze opbrengsten zijn er wel een aantal aandachtspunten:

- bespreek de opdrachten voor en na met de leerlingen

- informeer ouders vooraf over de opdrachten en het bied hen voldoende tijd om de opdracht met hun kind uit te voeren
- formuleer de rol van ouders bij de opdrachten op een manier die voorkomt dat de opdracht tot een negatief gesprek leidt thuis of waarbij de ouder de regie overneemt
- houd rekening met de privacy van ouders en leerlingen
- zorg dat de opdrachten qua niveau haalbaar zijn voor ouders
- zoek oplossingen voor leerlingen waarbij de opdrachten (naar inhoud en/of taal) te moeilijk zijn voor hun ouders

### **3.2.2 Loopbaangerichte voortgangsgesprekken**

Tien van de twaalf deelnemende scholen hebben loopbaangerichte voortgangsgesprekken georganiseerd voor één of meerdere leerjaren. Op zeven scholen gingen één of meerdere gesprekken over de te maken loopbaankeuze (vakken, profiel of sector). Op drie scholen kwam ook de stage aan de orde. Ofwel omdat leerervaringen uit de stage werden gebruikt als afweging voor te maken keuzes ofwel omdat ouders werden betrokken in het zoekproces naar een (volgende) stage. Op vier scholen werden tijdens het gesprek thuisopdrachten aangekondigd en uitgelegd of werden ouders uitgenodigd voor de aanstaande ouderbijeenkomst. Drie scholen hebben de gemaakte thuisopdracht tijdens één of meerdere gesprekken besproken. Op vier scholen startten één of meer gesprekken met een presentatie van de leerling, ondersteund door een door de leerling gemaakte powerpoint of moodboard.

#### *Hoe ervaren ouders, leerlingen en leraren de loopbaangerichte voortgangsgesprekken?*

Van de deelnemers aan de focusgroepen zijn ook bij de voortgangsgesprekken vooral de ouders positief; 81% van de ouders vond de voortgangsgesprekken goed, 19% matig, 0% slecht. Van de schoolfunctionarissen beoordeelde 73% de gesprekken als goed, 24% als matig en 3% als slecht. De leerlingen zijn ook positief, maar weer wat kritischer dan de leraren. 68% van de leerlingen beoordeelden de gesprekken als goed, 28% als matig en 4% als slecht.

#### *Ouders*

Ouders waarderen de informatie die tijdens het gesprek gegeven wordt. Ze vinden het belangrijk dat dit tijdig gebeurt zodat ze op de hoogte zijn van wat er komen gaat. Soms is een ouder verrast dat in deze gesprekken niet de cijfers, maar de loopbaan van de leerling centraal staat. Ouders geven aan dat ze in de gesprekken meer inzicht krijgen in de loopbaanactiviteiten die hun kinderen ondernemen, de keuzes die zij (willen) maken en de afwegingen die hun kinderen daarbij maken:

*Beroepskeuzes is nieuw voor ons, ik dacht direct 'ik ga er heen', het kwam goed van pas.*

Waar leerlingen hun eigen ontwikkeling en toekomstplannen presenteerden, laat dat de ouders niet onberoerd. In de focusgroepen vallen termen als 'mooi', 'ontroerend' en 'trots'.

*Het was overweldigend, indrukwekkend om te zien wat haar drijft, haar kracht, diepgang, de doordachtheid van haar presentatie.*

Ouders benoemen nadrukkelijk dat zij het waarderen dat het gesprek een echt driegesprek is, waarin aandacht is voor ieders perspectief:

*Het was een fijn gesprek over de vakkenkeuze. De mentor gaf ons tijd. Met z'n drieën kwamen we eruit.*

Het is door de ouders gewaardeerd dat de leerlingen meer regie hebben dan in de traditionele rapportgesprekken. Dat maakt ouders trots en sommige ouders merken dat deze verandering van rol in het voortgangsgesprek, ook consequenties heeft voor het gesprek tussen ouder en kind thuis:

*Omdat hij in de gesprekken meer zelf moet laten zien, gaat hij met ons meer bespreken waarom het niet goed gaat met een bepaald vak.*

De ouders hebben maar weinig verbeterpunten benoemd. De opmerkingen die er wel waren hadden betrekking op voortgangsgesprekken die niet optimaal zijn uitgevoerd:

*Het gesprek ging vooral over zijn cijfers. Hij stond er niet goed voor. Het gesprek moest in tien minuten en was niet anders dan eerder.*

### *Leerlingen*

Leerlingen zijn vooral positief over gesprekken met een positieve, toekomstgerichte insteek. Bijvoorbeeld als er complimenten zijn gegeven, voortuitgang of sterke kanten zijn benoemd. Ouders zijn volgens leerlingen door het gesprek beter op de hoogte van wat er speelt op het gebied van LOB. De leerlingen ervoeren dat hun ouders echt naar hen luisterden en trots op hen waren:

*Het was de eerste keer dat mijn moeder aandachtig luisterde.*

*Ik vond het leuk om te vertellen over mijn toekomst. Dat vond mijn vader ook leuk.*

De gesprekken waarin een dialoog ontstond en waarbij het eigenaarschap van de leerling centraal stond, werden gewaardeerd:

*Nu praten we met alle drie, anders praat mijn moeder met de mentor.*

*De mentor ging uitleggen aan mijn moeder dat ik mijn eigen keuze moet maken. Daar was ik blij mee.*

Over de gesprekken die startten met een presentatie van de leerling waren de meningen verdeeld. Sommige leerlingen zijn positief over de vorm, anderen vonden het ongemakkelijk. Als leerlingen die nog niet zo goed weten wat ze willen kiezen de indruk kregen dat dit als knelpunt werd gezien, waren zij ook niet positief over het gesprek:

*Omdat ik niet weet wat ik wil, vond ik het gesprek minder leuk*

Leerlingen zijn niet positief over het gesprek als er vooral aandacht is voor wat niet goed ging, slechte cijfers of zorgen over gedrag. Leerlingen die vrezen dat dit aanleiding geeft voor ruzie thuis, stellen de gesprekken niet op prijs, zoals een jongen die aangeef dat het mentorgesprek vooral over zijn wietgebruik ging.

#### *Leraren*

Over het algemeen zijn de leraren positief over de loopbaangerichte voortgangsgesprekken, die zij als verdiepend ervaren in vergelijking met de traditionele rapportgesprekken. De verschuiving van aandacht voor cijfers naar toekomstige keuzes vanuit de mogelijkheden van de leerlingen, maakt de gesprekken persoonlijker, waardoor de mentoren leerlingen en hun ouders beter leerden kennen.

*Heel anders. Erg prettig, dat vonden de ouders ook. Ouders houden cijfers toch wel zelf in de gaten [via magister].*

Doordat de leerlingen in sommige gesprekken hun eigen voortgang presenteerden, of leerling en ouder samen een thuisopdracht hadden gemaakt ter voorbereiding, ontstond er een ander gesprek: Door de nieuwe invulling hadden leraren het gevoel dat er meer samenwerking was tussen ouders, leerlingen en leraren, bijvoorbeeld doordat ouders actief meedachten bij het zoeken van de stageplaats. De leerlingen toonden meer eigenaarschap en het gesprek leidde in een aantal gevallen tot reflectie van de leerling:

*De leerling was nu meer aan het woord over de keuze van de sector en de vakken. Daardoor is er meer interactie tussen ouders en leerling.*

*Voor het eerst dat ik echt dacht dat ouders betrokken waren bij de keuzes van het kind, dat ze het begrepen.*

*Het inzicht van de leerling veranderde tijdens het gesprek.*

Als leerlingen presenteren is het van belang dit goed met hen voor te bereiden. De leraren geven het advies om de leerlingen een duidelijke opdracht te geven, de presentaties vooraf te bekijken en concrete vragen te stellen. Voor veel leraren was het verder nog even wennen om dit nieuwe type gesprek te voeren en moeten de benodigde vaardigheden nog inslijpen. De leraren geven

aan de gespreksleidraden die zijn ontwikkeld voor het voeren van de gesprekken als steunend te hebben ervaren:

*Het is moeilijk om ouders met hun kind te laten meedenken in plaats van hun eigen mening te geven.*

Het voeren van een goed voortgangsgesprek kost meer tijd dan de tien minuten die standaard wordt uitgetrokken voor een rapportgesprek. Relatief veel mentoren gaven aan dat het hen niet lukte om de geplande inhoud in de tijd die daarvoor beschikbaar was te bespreken, tenzij er 15 tot 20 minuten per gesprek was uitgetrokken.

#### *Opbrengsten en aandachtspunten van de loopbaangerichte voortgangsgesprekken*

Loopbaangerichte voortgangsgesprekken dragen volgens ouders, leerlingen en leraren bij aan:

- een positiever gesprek
- een driegesprek waarin de perspectieven van leerling, ouder en leraar aan bod komen
- meer zicht bij ouders op mogelijkheden en op de ontwikkeling van hun kind
- meer interactie tussen leerlingen en hun ouders
- meer regie bij de leerling, meer trots bij de ouders en een duidelijker rol van de mentor bij LOB
- de behoefte van ouders om er voor naar school te komen en van leerlingen om hun ouders erbij te betrekken
- een hogere opkomst van ouders bij de gesprekken

Aandachtspunten voor het realiseren van deze opbrengsten zijn:

- heb aandacht voor wat wel goed gaat
- neem tijd om de gesprekken uit te voeren (15 tot 20 minuten per gesprek)
- ontwikkel vaardigheden van de leraar om een driegesprek te kunnen leiden
- zorg voor begeleiding bij de voorbereiding van de presentaties van de leerlingen

### **3.2.3 Interactieve ouderbijeenkomsten**

Negen van de twaalf deelnemende scholen hebben een ouderavond georganiseerd. In totaal zijn er elf ouderavonden georganiseerd (twee scholen organiseerden er twee). Acht ouderavonden waren gericht op een loopbaankeuze (een keuze voor vakkenpakket, profiel, sector of vervolgopleiding). Drie ouderavonden waren op andere loopbaanonderdelen gericht. Leerlingen presenteerden hierbij hun kwaliteiten, de leeropbrengsten van de stage of beroepen (zie tabel 3.3).

Tabel 3.3 *De ouderbijeenkomsten naar thema en leerjaar*

<b>Thema</b>	<b>Jaar 1</b>	<b>Jaar 2</b>	<b>Jaar 3</b>	<b>Jaar 4</b>
Ouderbijeenkomst over keuze profiel/sector/vakkenpakket/vervolgopleiding		5	2	1
Ouderbijeenkomst over de vorderingen van leerlingen in het loopbaantraject			3	

Vrijwel alle ouderavonden startten met een plenair gedeelte voor het betreffende leerjaar.

Op zes ouderavonden werden er presentaties door leerlingen aan groepjes ouders gehouden. De leerlingen kregen hierbij meestal een opdracht waarmee zij de presentaties in de mentorles (of met de decaan) konden voorbereiden. Op vier van deze bijeenkomsten is gebruik gemaakt van een complimentenwijzer (een A4 met complimenten als ‘duidelijk’, ‘dapper’ en ‘eerlijk’) die ouders na elke presentatie konden uitdelen. Tweemaal is gebruik gemaakt van een lijst met vragen waaruit ouders konden kiezen om na afloop van de presentatie aan de leerling voor te leggen (bijvoorbeeld: wat vind je het leukste/minst leuke van dit beroep? Ken je mensen die dit beroep uitoefenen?).

Op twee bijeenkomsten werden spelvormen gebruikt. Op een derde bijeenkomst deden ouders en leerlingen ervaringen op binnen sectoren. Op een vierde bijeenkomst kregen 2<sup>e</sup> jaars leerlingen en hun ouders informatie over sectoren van 3<sup>e</sup> jaars leerlingen.

De thuisopdrachten zijn op twee ouderavonden (op dezelfde school) meegenomen in de presentatie van de leerlingen. Bij vier andere ouderavonden werd de huiswerkopdracht gemaakt ter voorbereiding op de avond zelf.

De nieuwe, interactieve aanpak van de bijeenkomsten leidt op vijf van de elf bijeenkomsten tot een voor de school hoge opkomst die varieert van 65% tot bijna 90%. Op vier scholen lag de opkomst tussen de 40% en 50% van de ouders. Van één school is het (bij de onderzoekers) onbekend hoe hoog de opkomst was.

#### *Hoe ervaren ouders, leerlingen en leraren de interactieve ouderbijeenkomsten?*

Binnen de focusgroepen is twee derde van zowel de ouders, leerlingen als leraren tevreden over de ouderbijeenkomsten.

Van de deelnemende ouders in de focusgroepen vindt 70% de ouderbijeenkomsten goed, 22% matig en 8% slecht. Van de leraren vindt 67% de bijeenkomsten goed, 33% matig en 0% slecht. Van de leerlingen vindt 65% de bijeenkomsten goed, 25% matig en 10% slecht.

#### *Ouders*

De ouders die deelnamen aan de interactieve ouderbijeenkomsten hechten belang aan een prettige sfeer en een gastvrij welkom. Ouders vinden het prettig als er veel andere ouders aanwezig zijn. Zij waarderen de interactie tijdens de bijeenkomst, bijvoorbeeld in de vorm van feedback die andere ouders geven aan hun kind. Ook wordt gehecht aan zowel duidelijke en



leerzame informatie als aan het gevoel dat hun inbreng wordt gewaardeerd. Vooral als dat in een sfeer van vertrouwen gebeurt:

*School wil de mening van ouders horen. Ze zeiden: “we willen ook leren van u”. Je kon zonder schaamte je mening geven. Je hoefde niet bang te zijn dat ze je uit zouden lachen.*

Ouders benoemen dat zij zich door de ouderbijeenkomst meer bewust zijn van de beleving van het kind op school en stage en dat zij meer inzicht hebben gekregen in de loopbaanmogelijkheden van hun kind en de manier waarop hun kind gestelde doelen kan bereiken. Ouders vertellen dat hun kind door de avond meer is gaan reflecteren en beter tot een keuze kon komen:

*Deze avond was belangrijk omdat mijn dochter verder ging denken over vakken. Na twee dagen wist ze wat ze ging kiezen.*

De ouders zien dat hun kinderen het spannend vinden om voor een groepje ouders te presenteren, maar vinden dat de leerlingen er toch stevig stonden. De ouders waardeerden de werkvorm:

*De presentatie van de stage was erg leuk. Je wordt je meer bewust hoe het kind dingen beleeft op school en op de stage.*

*Het was leuk, andere ouders gaven feedback, er kwamen mooie dingen uit.*

Naast de positieve ervaringen worden er ook verbeterpunten genoemd zowel op het gebied van organisatie als inhoud. Sommige ouders vinden de organisatie rommelig of hebben zich vooraf geen goed beeld kunnen vormen. Ook zijn sommige bijeenkomsten volgens de ouders te dicht op het moment dat de keuze gemaakt moest worden:

*Deze presentaties eerder in het jaar organiseren zodat het de kinderen nog meer aan het denken kan zetten en ouders daar ook meer een rol bij kunnen spelen. Nu moesten ze al snel de voorlopige sectorkeuze maken.*

Ook vinden ouders dat sommige bijeenkomsten onvoldoende voorbereid zijn, waardoor de kwaliteit die avond te wensen overlaat of er te veel kwaliteitsverschil is tussen de presentaties:

*Het maken van een poster is op zich een goede opdracht, het zet ze aan het denken. Maar ik heb de poster van mijn dochter gezien en vraag me af of zij echt goed heeft nagedacht. Ook bij de presentaties van de andere leerlingen hoorde ik niet dat ze zich verdiept hebben.*

De ouders merken op dat niet alle leerlingen het gemakkelijk vonden om ter plekke met hun ouder in gesprek te gaan. Niet alle ouders vonden het bovendien eenvoudig om op gelijkwaardige basis het gesprek met leraren aan te gaan:

*Er is een groot verschil met toen ik [in Marokko] naar school ging. Het was streng, de leraren en leraressen sloegen met stokken. Ik heb toen geleerd dat de leraar de ouder is op school. De leraar heeft het eerste woord. Hier is het fifty-fifty. Als ik met een leraar praat voel ik me nog steeds een leerling. Soms schaam ik me als ik met een leraar praat. Ik wil dan geen vragen stellen, want vragen stellen is onbeleefd.*

### *Leerlingen*

De leerlingen die deelnamen aan de focusgroepen zijn over het algemeen positief over de ouderbijeenkomsten. Zij geven aan dat de bijeenkomst hen heeft aangezet tot denken en verdiepen en er aan heeft bijgedragen dat ze beter weten welke keuze ze moeten maken en deze kunnen onderbouwen:

*Het zet je wel tot nadenken over je ervaring waar je tijdens je stage niet over nadent. Je moet je verdiepen.*

De leerlingen vertellen dat hun ouders door de bijeenkomst beter weten voor welke keuzes ze staan en hen kunnen helpen bij het maken van de keuze. Sommige leerlingen geven aan dat ze zich gesteund voelen door de ouders. Dat gold ook voor leerlingen van wie de eigen ouders niet aanwezig waren:

*Er waren ook broers, zussen en andere familieleden. Dat is goed, dan komt er toch iemand.*

Leerlingen waarderen de interactie tijdens bijeenkomsten en de ruimte die er was voor hun mening. Ze vonden het bovendien prettig om informatie te krijgen van medeleerlingen in plaats van leraren.

*Eerst wilde ik economie kiezen omdat je dan veel kan verdienen. Door de presentatie van de derde klassers kies ik nu een andere sector.*

Leerlingen vinden het zelf presenteren (vooral voor andere, onbekende ouders) spannend. De inbreng van ouders in de vorm van tips en complimenten is als prettig ervaren. De leerlingen benoemen de kracht van de herhaling, waardoor een tweede keer presenteren minder eng is:

*Ik kreeg faalangst, buikpijn, ging trillen. Dat was de eerste keer. De tweede keer was niet meer eng.*

Er zijn leerlingen die het op prijs stellen dat ouders nadrukkelijk betrokken worden. Anderzijds zijn er leerlingen die de ouderavond erg lang en eentonig vonden, terwijl anderen juist meer tijd zouden willen besteden aan het opdoen van ervaringen en het verwerken van informatie:

*Saaï, veel gepraat. Korter is beter. Kort en krachtig. Het is beter om zelf iets te doen in plaats van luisteren, luisteren, luisteren.*

*De voorlichting over de profielen op de ouderavond ging te snel. Er is meer informatie per profiel nodig en dan daar opdrachten bij, dan wordt het voor ouders en voor ons wat duidelijker.*

Net als de ouders vonden de leerlingen sommige avonden rumoerig en chaotisch en sommige presentaties slecht voorbereid. Het is bovendien een kunst om werkelijk in gesprek te gaan over de presentatie van een leerling, zodat niet de monoloog van de leraar wordt vervangen door een monoloog van de leerling:

*Het presenteren van het moodboard was niet heel leuk; omdat ik het thuis had gemaakt, hadden mijn ouders het al gezien.*

#### *Leraren*

Ook de leraren zijn over het algemeen positief en vinden dat de ouderbijeenkomsten een positieve, informele sfeer in de school brengen en meer diepgang hadden dan voorheen: de bijeenkomst ging echt ergens over. Waar een leraar aangeeft ouderavonden voorheen altijd als 'een kwelling' te hebben ervaren, waarderen leraren nu dat er op de ouderavonden meer gesprek plaatsvindt, tussen ouders en leerlingen, ouders en mentoren en ouders onderling:

*Een leuke avond in een positieve sfeer. Geen zenden, maar voor het eerst interactie tussen ouders en leerlingen door het spel met de kaartjes en doordat ouder en leerling samen het vakkenpakket gingen invullen.*

Positief verlopen bijeenkomsten dragen er volgens sommige leraren aan bij dat de drempel voor ouders om contact op te nemen of in gesprek te gaan met de mentor verlaagt:

*Ouders weten de mentor daarna sneller te vinden Meer ouders komen met vragen sinds de ouderavond.*

De aanwezigheid van de leerlingen op de ouderavond was voor veel scholen nieuw. Op sommige scholen droeg dit er waarschijnlijk aan bij dat er ook meer ouders kwamen. Op scholen waar de opkomst lager was, is er discussie over het verplicht stellen van de bijeenkomsten, hoewel er ook twijfel is of dat er niet juist toe leidt dat de leerlingen die geen steunende thuissituatie hebben in de knoop komen:

*Sommige kinderen hebben niemand die komt kijken, en hebben zich daarom ziek gemeld.*

De leerlingen staan meer centraal en hebben meer regie. Als leerlingen moeten presenteren voor een publiek van ouders, denken ze volgens de leraren actiever en bewuster na over zichzelf en de te maken keuze:

*De leerlingen van leerjaar drie zijn serieuzer bezig met het sectorwerkstuk omdat ze het tijdens de ouderavond presenteren aan leerlingen van leerjaar twee en hun ouders.*

Wel vraagt een avond waarop leerlingen presenteren veel organisatie voor de avond zelf. Het is zoeken naar een goede verhouding tussen het aantal leerlingen en ouders, het dilemma of je leerlingen al dan niet een eigen groepje laat kiezen, een juiste mix van de profielen van presenterende oudere jaars en een goede aansturing van leraren:

*De ouders en leerlingen waren verdeeld over 21 lokalen, sommigen gingen naar een ander lokaal. Daardoor was het groepje ouders en leerlingen in sommige lokalen te klein, zeker als sommige ouders en leerlingen niets zeiden.*

Als randvoorwaarden voor een bijeenkomst worden een duidelijke organisatie, een heldere opzet, een goede timing en een goede voorbereiding met de leerlingen genoemd. Als de kwaliteit van presentaties onder de maat blijven, worden de complimenten die ouders moeten geven inhoudsloos. Handvatten als een vraagwijzer en complimentenwijzer zijn als prettig ervaren. Bij opdrachten en spellen is het van belang dat deze aansluiten bij het niveau van de doelgroep. Nu werden sommige vragen voor ouders en leerlingen als lastig ervaren en waren opdrachten niet altijd duidelijk. Taal blijft op scholen met een grote populatie migrantenouders bovendien een knelpunt. Op een tweetal scholen kwam naar voren dat tolken op de ouderavond werden gemist.

#### *Opbrengsten en aandachtspunten van de interactieve ouderbijeenkomsten*

Uit deze analyses wordt duidelijk dat interactieve ouderbijeenkomsten volgens ouders, leerlingen en leraren bijdragen aan:

- het bewustzijn van ouders over hoe hun kinderen ervaringen beleven
- een duidelijker beeld bij ouders van de keuzes die hun kind moet maken
- interactie tussen leerling en ouders, ouders en mentoren en ouders onderling
- reflectie en bewustere keuzes van de leerling
- trots van de ouders

Aandachtspunten voor het realiseren van deze opbrengsten zijn:

- zorg voor een goede timing en organisatie
- geef de mentoren een duidelijke rol

- bewaak dat de leerling presentaties goed zijn voorbereid
- schat het niveau van opdrachten en spellen goed in
- heb aandacht voor ouders die de Nederlandse taal niet goed beheersen

### ***3.2.4 Randvoorwaarden voor het werken met de ouderactiviteiten***

Op basis van de analyses van de logboeken en een interview met de procesbegeleiders komen verschillende punten op organisatieniveau aan de orde die invloed hebben op de slagingskansen van de implementatie van de loopbaangerichte ouderactiviteiten:

#### *Visie en draagvlak*

De school heeft een beeld nodig van de gewenste situatie van het betrekken van ouders bij LOB en een gevoel van urgentie om dit te realiseren. Op tien deelnemende scholen is dit op managementniveau het geval. Op twee scholen hebben vooral de decanen, die het project trekken, een duidelijke visie, maar wordt er geen breder gedragen visie ervaren. Dit maakt het project kwetsbaar. Dat geldt ook voor de vijf scholen waar niet een werkgroep maar alleen een decaan (eventueel met een collega) de trekker van het project is. Een trekker moet de vaardigheid hebben om de rest van het team mee te krijgen. Dit vraagt naast inhoudelijke expertise om organisatorische kwaliteiten en de benodigde bevoegdheid in de school. De steun bij en interesse van de directie is essentieel.

#### *Aanlooptijd en herhaling*

Een punt dat uit diverse databronnen naar voren komt is dat het tijd vraagt om de loopbaangerichte ouderactiviteiten goed uit te leren voeren. Door ervaring met de interventie op te doen krijgt men een beeld van de kinderziektes en van wat wel en niet werkt. Zo bleek bij een school die tweemaal een ouderavond organiseerde waarbij leerlingen aan hun ouders presenteerden, dat dit de tweede keer een stuk beter liep. Alle betrokkenen (leerlingen, ouders en mentoren) wisten beter wat er van hen verwacht werd.

#### *Samenhang*

De ervaring van de procesbegeleiders is dat het van belang is om niet te groot te starten. Omdat uit de analyses blijkt dat het invoeren van een solitaire ouderactiviteit weinig resultaat oplevert, kan er beter gekozen worden om te starten met het ontwikkelen van een samenhangend pakket van loopbaangerichte ouderactiviteiten voor één leerjaar. Het is van belang deze activiteiten niet ad hoc te organiseren, maar bij aanvang al een doorgaande lijn voor het betreffende leerjaar uit te zetten, die in de volgende jaren door kan groeien naar een doorlopende lijn van jaar 1 tot en met jaar 4.

#### *Organisatiekracht*

De organisatiekracht in de school is van cruciaal belang voor de slagingskansen van het project.

Niet uitgezette thuisopdrachten, slecht voorbereide presentaties en slecht georganiseerde ouderbijeenkomsten zijn door alle betrokkenen negatief beoordeeld. Op scholen waar er sprake was van stabiliteit in de organisatie, zijn de activiteiten succesvoller geweest dan in scholen waar bijvoorbeeld sprake was van een hoog ziekte verzuim, veel wisseling van personeel en veel andere projecten. Ook het vrijmaken van tijd om de nieuwe werkwijzen te ontwikkelen en te implementeren is van belang. Op veel scholen hebben de procesbegeleiders een belangrijke rol gespeeld in het verwezenlijken van de plannen door initiatief te nemen voor overleg, interventies uit te werken en functionarissen steeds weer te wijzen op de stappen die genomen moesten worden in de uitvoering.

### *Leren met en van elkaar*

Uit het interview met de procesbegeleiders en de focusgroepen met leraren blijkt dat leraren zich de vaardigheden die van hen worden verwacht met de vernieuwde aanpak nog eigen moeten maken. Van belang blijkt ook om de ervaringen met de nieuwe werkwijzen met elkaar te delen en de aanpak op basis daarvan aan te scherpen. De focusgroepen met leraren hebben in het traject deze rol vervuld. Ook het werken in duo's, kijken bij elkaar en het gezamenlijk volgen van dezelfde training leidt tot meer leren binnen de organisatie. Leraren die deelnamen aan de training van de Loopbaangroep hebben dit als waardevol ervaren. De procesbegeleiders merken dat de kwaliteiten van bijvoorbeeld de vakleraren, die affiniteit hebben met loopbaangerichte interventies, beter benut kunnen worden.

## 4. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

### 4.1 Conclusies

Ondersteuning van school aan ouders en ondersteuning van ouders aan leerlingen dragen bij aan de loopbaanontwikkeling van leerlingen. Bij leerlingen met een migratie-achtergrond nog wat meer dan bij leerlingen met een Nederlandse achtergrond. De ondersteuning vanuit scholen aan ouders en de ondersteuning van ouders aan leerlingen in hun loopbaanontwikkeling is toegenomen in de loop van het project. We zien dat de interventies van het City Deal project een positieve invloed hebben op de ouderbetrokkenheid bij LOB, en ouderbetrokkenheid bij LOB weer bijdraagt aan de loopbaanontwikkeling van leerlingen. We zien dat het nauwelijks uitmaakt *of je meedoet* aan het project (over all verschil tussen experimentele en controlegroep), maar wel *wat je doet* binnen het project. De ouderactiviteiten thuisopdrachten, loopbaangerichte voortgangsgesprekken en interactieve ouderavonden blijken van belang voor de ondersteuning van ouders en voor de loopbaanontwikkeling van leerlingen.

Leraren, ouders en leerlingen ervaren de loopbaangerichte ouderactiviteiten (thuisopdrachten, loopbaangerichte voortgangsgesprekken en interactieve ouderbijeenkomsten) veelal positief, zien we in de resultaten van de focusgroepen. De kritiek die ouders, leerlingen en leraren hebben op de activiteiten is veelal gericht op de kwaliteit van de vormgeving van de activiteit of de organisatie van de uitvoering. De ouderactiviteiten dragen (mits goed uitgevoerd) volgens ouders, leerlingen en leraren bij aan:

- meer interactie en verdieping in de gesprekken tussen ouders en leerlingen thuis
- een positiever driegesprek vanuit de perspectieven van leerling, ouder en leraar
- meer regie en reflectie en bewustere keuzes van leerlingen en meer trots bij ouders
- meer zicht van ouders op hoe hun kinderen ervaringen beleven en op de te maken keuzes
- een hogere opkomst van ouders bij activiteiten op school

Zowel in de kwantitatieve analyses als in de kwalitatieve analyses, komt het beeld dat naar voren dat de activiteiten het meest bijdragen als zij in samenhang met elkaar ontwikkeld worden en er een doorgaande lijn ontstaat van loopbaangerichte ouderactiviteiten die in timing goed aansluiten bij de LOB-activiteiten die de leerlingen uitvoeren. Duidelijk is ook dat de aanpak nog tijd nodig heeft om te ontwikkelen. Zowel leraren als ouders en leerlingen leren stap voor stap hoe ze zich in de nieuwe rollen kunnen opstellen en hoe de ouderactiviteiten het beste kunnen bijdragen aan de loopbaanontwikkeling van leerlingen.

### 4.2 Aanbevelingen

Op basis van de resultaten van het onderzoek komen we tot de volgende aanbevelingen.

*Aanbeveling 1: Organiseer ouderbetrokkenheid bij LOB op school en faciliteer betrokkenheid van ouders bij LOB thuis om loopbaanontwikkeling van leerlingen (met migratieachtergrond) te bevorderen.*

Ondersteuning van school aan ouders en ondersteuning van ouders aan leerlingen helpt om de loopbaanontwikkeling van leerlingen te bevorderen. Leraren ouders en leerlingen geven aan dat de activiteiten bijdragen aan meer interactie en verdieping thuis en een positiever driegesprek op school en daarvanuit aan meer:

- regie, reflectie en bewuste keuzes van leerlingen,
- inzicht, trots en betrokkenheid van ouders (thuis en op school)

Aandachtspunten daarbij zijn het formuleren van haalbare opdrachten, het inschakelen van een breder netwerk als ouders hun kind onvoldoende steun kunnen bieden en een goede voorbereiding en organisatie.

*Aanbeveling 2: Ontwikkel een samenhangend geheel van interventies, die zowel thuis als op school kunnen plaatsvinden, die samenhangen met het leren op school en in de beroepspraktijk, en daarmee onderdeel uitmaken van een doorlopende LOB-lijn in het curriculum.*

Interventies zoals thuisopdrachten, loopbaangerichte voortgangsgesprekken en interactieve ouderbijeekkomsten, dragen bij aan de ondersteuning van ouders in de begeleiding van leerlingen. Vooral in samenhang zijn deze interventies effectief.

Ouderactiviteiten moeten niet alleen met elkaar maar ook met het curriculum van de leerling op school samenhangen. Zorg voor inbedding van de ouderactiviteiten in het curriculum van de leerlingen, zodat deze voortbouwen op eerdere ervaringen van leerlingen, worden voor- en nabesproken, en de opbrengst wordt gebruikt voor de keuze van een vervolgstap. Zorg dat ouders goed en tijdig worden geïnformeerd, zodat de ouderactiviteiten daadwerkelijk worden uitgevoerd.

*Aanbeveling 3: Zet in op het ontwikkelen van beleid en het faciliteren en professionaliseren van leraren voor betrekken van ouders bij LOB.*

Leraren voelen zich nog weinig verantwoordelijk voor het betrekken van ouders bij LOB. Ondersteuning vanuit school aan ouders wordt vormgegeven als het beleid en de faciliteiten hierop gericht zijn en als leraren de gelegenheid krijgen hier ervaring mee op te doen. Geef leraren bijvoorbeeld meer tijd voor het voeren van loopbaangerichte voortgangsgesprekken dan zij kregen voor de traditionele rapportgesprekken en professionaliseer leraren in het voeren van een driegesprek.



Professionalisering van leraren draagt bij de vormgeving van ouderbetrokkenheid in school. Belangrijk is dus om professionaliseringsmogelijkheden te creëren, off the job, maar ook on-the job.

### 4.3 Discussie

Afgaand op de focusgroepen met ouders, leerlingen en leraren en op de logboeken van de beide procesbegeleiders, zijn de kwalitatieve resultaten van het City Deal project ‘ouders en lob’ positief en in lijn met de resultaten van het kwantitatieve onderzoek. Natuurlijk zijn er ook de nodige kanttekeningen te plaatsen.

Zo bleek het niet gelukt om een gelijksoortige controlegroep te organiseren als de experimentele groep. Dat had te maken met het gegeven dat soms alle klassen van een school wilden meedoen aan het project of dat het organisatorisch niet haalbaar was voor de school om controle en experimentele groepen te onderscheiden. We hebben daardoor de leerlingen en ouders die niet hebben deelgenomen aan (een bepaalde) ouderactiviteiten gebruikt als controlegroep om zicht te krijgen op de resultaten van de interventies.

In het kwalitatieve onderzoek is ervoor gekozen per soort interventie te analyseren omdat elk type interventie een aantal belangrijke overeenkomstige kenmerken heeft. Dat neemt niet weg dat de interventies die bijvoorbeeld in de categorie ‘collectieve ouderbijeenkomst’ vallen qua vorm, inhoud en kwaliteit substantieel kunnen verschillen. Hoewel we hebben getracht in onze verslaglegging recht te doen aan deze variëteit is het belangrijk om dit voor ogen te houden bij de interpretatie van onze bevindingen.

Omdat de respondenten in de focusgroepen slechts een klein deel is van de betrokkenen die hebben deelgenomen mogen resultaten niet worden gegeneraliseerd. Vooral bij de ouders heeft waarschijnlijk zelfselectie plaatsgevonden, waardoor vooral ouders die belang hechten aan de samenwerking tussen ouders en school aan de focusgroepen hebben deelgenomen. In de focusgroepen bleek taal voor een aantal ouders bovendien een struikelblok om goed door te kunnen vragen. Daar staat tegenover dat deze groep (deels laagopgeleide) ouders melden dat zij als met hulp van deze aanpak meer met hun kind in gesprek zijn gegaan over LOB. Bovendien komt het beeld dat de ouders die deelnamen aan de focusgroepen schetsen, overeenkomst met wat de deelnemende leerlingen en leraren als positief en negatief ervaren hebben in de ouderactiviteiten.

Duidelijk is ook dat het onderzoek is gedaan in de allereerste fase dat scholen aan de slag gaan met een geheel nieuwe werkwijze. Leraren benoemen dan het een leerproces is waaraan leerlingen, ouders en leraren moeten wennen. Zoals een leraar zegt:

*Het kreeg vorm in de loop van het traject. Achteraf had ik het veel beter kunnen doen.*

De procesbegeleiders hebben op alle scholen het project geëvalueerd, waarbij de scholen hebben benoemd hoe zij deze aanpak zullen door ontwikkelen. De verwachting is dat de meeste scholen door zullen gaan met de aanpak, en deze gaande weg steeds weer zullen proberen te verbeteren.

## LITERATUUR

- Bakker, J., Denessen, E., Dennissen, M. & Oolbekkink-Marchand, H. (2013). *Leraren en ouderbetrokkenheid. Een reviewstudie naar de effectiviteit van ouderbetrokkenheid en de rol die leraren hierbij vervullen*. Nijmegen: Radboud Universiteit Nijmegen.
- Desforjes, C. & Abouchaar, A. (2003). *The impact of parental involvement, parental support and family education on pupil achievements and adjustment: A literature review, research report 433*, London: Department for education skills.
- Hill, N. E. & Tyson, D.F. (2009). Parental involvement in middle school: A meta-analytic assessment of the strategies that promote achievement. *Developmental Psychology*, 45 (3), 740-763.
- Hoover-Dempsey, K.V. & Sandler, H.W. (2005). *Final performance report for OERI Grant 3 R305T010673. The social context of parental involvement: a path to enhanced achievement*. Nashville: Vanderbilt University.
- Hotchkiss, L., & Borow, H. (1996). Sociological perspectives on work and career development. *Career choice and development*, 3, 281-334.
- Klaassen, C., Vreugdenhil, B., & Boonk, L. (2011). *Ouders en de loopbaanoriëntatie van hun kinderen*. Nijmegen: Radboud Universiteit.
- Kuijpers, M. & Meijers, F. (2012). *Leren luisteren en loopbaanleren. De effecten van een professionaliseringstraject voor mbo-leraren*. Trioprint grafisch centrum.
- Kuijpers, M., Meijers, F. & Gundy, C. (2011). The relationship between learning environment and career competencies of students in vocational education. *Journal for Vocational Behavior*, 78 (1) 21-30.
- Kuijpers, M, Meijers, F. & Winters A. (2008). *Loopbaanleren in het Noord-Oost Brabantse vmbo*. Nijmegen: Meijers Onderzoek & Advies.
- Lusse (2013). *Een kwestie van vertrouwen. Een ontwerpgericht onderzoek naar het verbeteren van het contact met ouders in het 'grootstedelijke' vmbo als bijdrage aan preventie van schooluitval*. Rotterdam: Rotterdam University Press.
- Lusse, M. & Diender, A. (2014). *Samen werken aan schoolsucces. School en ouders in het vo en mbo*. Bussum: Coutinho.
- Lusse, M., Kuijpers, M., & Strijk, M. (2016). *Ouderbetrokkenheid bij studiekeuze en loopbaanorientatie. Handreiking (startversie)*. Den Haag: Ministerie SZW.
- Lusse, M. (2016). Contact met ouders in het grootstedelijke vmbo. *Pedagogiek*, 36(3), 267 - 289.
- Keller, B. K. (2004). Parental behaviors that influence adolescents' career development. *Career Convergence*.
- OCW (2012). *VSV-atlas: Totaaloverzicht Nederland. Aanval op schooluitval. Convenantjaar 2010-2011. Nieuwe voortijdig schoolverlaters. Definitieve cijfers. 5<sup>e</sup> editie*. Den Haag: OCW.
- OCW (2016). *Nieuwe voortijdige schoolverlaters. Convenantjaar 2014 - 2015. Voorlopige cijfers*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

- Oomen, A. (2010). *Ouders en de loopbaan van hun kind. Onderzoeksrapportage*. Utrecht: APS.
- Pless, M. & Katznelson, N. (2007). Parents, choice of education and guidance on parent's direct and indirect influence on young peoples' choice. In: Plant (Ed.), *Ways on career guidance*, (p. 127-149). Kopenhagen: Pedagogic University Publishing.
- Pomerantz, E.M., Moorman, E.A., & Litwack, S.D. (2007). The How, Whom, and Why of parents' involvement in children's academic lives: more is not always better. *Review of Educational Research*, 77 (3), 373-410.
- Rezai, S., Crul, M., Severiens, S. & Keskiner, E. (2015). Passing the torch to a new generation: Educational support types and the second generation in the Netherlands. *Comparative Migration Studies*. 3: 12.
- Schut, K., Kuijpers, M., & Lamé, M. (2013). *Scholieren eisen tijd en begeleiding voor hun loopbaan*. Verkregen van de LAKS website: <http://www.laks.nl/uploads/pdf/Publicaties/eindrapport%20Scholieren%20eisen%20tijd%20en%20begeleiding%20voor%20hun%20loopbaan%20-%20LAKS,%20april%202013.pdf>
- Strijk, M. & Diender, A. (2017). *Leerling, ouders en school samen voor de loopbaan. Plannen maken in co-creatie*. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam
- Ule, M., Živoder, A., & du Bois-Reymond, M. (2015). 'Simply the best for my children': patterns of parental involvement in education. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 28(3), 329-348.
- WRR (2009). *Vertrouwen in de school. Over de uitval van 'overbelaste' jongeren*. WRR-rapport nr. 83. Amsterdam: Amsterdam University Press.

## Bijlage 1      Uitgangspunten bij het ontwikkelen van een interventiepakket ouders en lob

De school biedt ouders handvatten om de rol van ouders thuis bij de studiekeuze van de leerling te versterken (zie handreiking Lusse, Kuijpers & Strijk, 2016).

*Belangrijke vragen bij het kiezen van de interventie zijn:*

1. Is de interventie **loopbaangericht** (praten over lob, kwaliteiten-, motievenreflectie, stimuleren vervolgstappen)?
2. Is de interventie gericht op **partnerschap met ouders** (informereren, ondersteunen, samenwerken)?
3. Draagt de interventie bij aan de **integratie** van het lob-curriculum dat de school de leerlingen biedt met de gesprekcyclus die de school de ouders biedt?
4. Wat maakt de interventie **bijzonder**, anders dan andere interventies?

*Belangrijke vragen voor de vormgeving van de interventie zijn:*

5. Benut de interventie de **tien succesfactoren** voor beter samenwerken met ouders aan LOB?
6. Fungeert de docent als **rolmodel** voor de ouder in het voeren van het loopbaangesprek met de leerling?

### Matrix ouders en lob

mate partnerschap mate loopbaangerichtheid		De interventie is gericht op		
		informereren	ondersteunen	samenwerken
De interventie stimuleert ouders om				
1	In gesprek te gaan met hun kind over ervaringen			
2	1 + daarin te reflecteren op die ervaringen om motieven en kwaliteiten te achterhalen			
3	1 + 2 + hun kind te stimuleren tot het doen van vervolgstappen/het opdoen van nieuwe ervaringen (regie leerling)			

### Toelichting mate van partnerschap (naar Strijk & Diender, 2016)

*type interventie	toelichting	voorbeelden
informereren	het informeren van ouders over (hun invloed op) de loopbaanontwikkeling van hun eigen kind en over het LOB programma op school	website, interactieve ouderavonden, open dagen, informatiebrieven etc.
ondersteunen	het bieden van (gerichte en concrete) informatie,	ouders betrekken bij praktijkopdrachten,

	handvatten en thuisopdrachten die ouders ondersteunen bij het voeren van loopbaangesprekken thuis	thuisopdrachten, activiteiten die ouders helpen reflectieve gesprekken te voeren
samenwerken	het maken van concrete afspraken tussen leerling, ouder en mentor over het verloop van de loopbaanbegeleiding, op open, transparante en dialogische wijze	lob-proof voortgangsgesprekken, actieve individuele begeleiding bij ouderavonden of open dagen

\*Het leggen van vroegtijdig, individueel ‘contact’ met alle ouders vormt de basis voor interventies om loopbaanondersteunend gedrag van ouders te versterken (Lusse, 2013; Strijk & Diender, 2016).

### **Tien succesfactoren voor beter samenwerken met ouders rond LOB (naar Lusse, 2013)**

<i>Succesfactoren voor het leggen van CONTACT tussen school en ouders</i>	
1	zorg dat ouders zich welkom voelen om hun rol te spelen in lob en faciliteer ouders voor deze rol
2	bespreek vroegtijdig de ambities en interesses van de leerling met ouder en leerling
3	heb contact met een ouder (en/of andere begeleider) van elk kind over lob
<i>Succesfactoren voor de SAMENWERKING tussen school, ouders en leerlingen</i>	
4	draag bij aan de (passende mate van) regie van de leerling bij opleiding- en beroepskeuzes
5	zorg voor dialoog en uitwisseling en kies voor interactieve werkvormen bij collectieve activiteiten
6	geef ouders en leerlingen concrete handvatten voor het gesprek thuis over lob
7	draag bij aan zelfvertrouwen en trots van de leerling door diens kwaliteiten te bespreken
<i>Succesfactoren voor het met school, ouders en leerlingen samenwerken aan TOEKOMSPERSPECTIEF</i>	
8	vervlecht de lob-activiteiten voor de leerlingen op school in de gesprekscyclus met ouders
9	maak concrete afspraken aan punten die de leerling kan versterken om ambities waar te kunnen maken, waarbij de rol van leerling, ouder en school duidelijk is
10	heb oog voor teleurstellingen in de schoolloopbaan en help deze ombuigen naar nieuw perspectief

**Het integreren van het lob-curriculum voor de leerlingen met de gesprekscyclus met ouders**  
Naarmate een school de ouderbetrokkenheid steeds verder in relatie tot lob ontwikkelt, raken het lob-curriculum dat de school aan de leerlingen biedt en de gesprekscyclus die de school met de ouders aangaat steeds verder vervlochten.

De activiteit:

1. biedt input voor thuisbetrokkenheid van ouders bij lob
2. is bovendien onderdeel in de gesprekscyclus met ouders
3. is bovendien afgestemd op het lob-curriculum van de leerlingen
4. is afgestemd op de doorlopende leerlijn van de leerlingen en neemt de overgang van basisschool naar vmbo en van vmbo naar mbo mee.

## Bijlage 2 Overzicht van de variabelen en betrouwbaarheid van de vragenlijsten

Tabel 1. *Overzicht van de variabelen in en de betrouwbaarheid van de leerlingenvragenlijst (n=1531)*

Variabelen		Aantal items	Cronbach's alfa voormeting	Cronbach's alfa nameting
Persoonlijke variabelen	Geslacht: jongen/meisje	1		
	Migratieachtergrond: een of twee ouders buiten Nederland geboren	1		
	Opleidingsniveau: BB, KB, TL/GL	1		
	Leerjaar: 1-4	1		
	Sector: Techniek, Economie, Zorg, Groen, Intersectoraal	1		
	Loopbaanmotief	7		
	Niveau ambitie	1		
Loopbaan-competenties	Loopbaanreflectie op kwaliteiten en motieven	8	.81	.85
	Werkexploratie	5	.67	.75
	Loopbaansturing	4	.77	.82
	Netwerken	4	.73	.81
Keuzezekerheid		4	.75	.76
Begeleiding	Huidig: door wie	1		
	Wens: door wie	7		
Relatie ouder-kind:	Tevredenheid	3	.78	.81
	Conflictueus	3	.74	.77
	Intiem	3	.73	.78
	Tegenwerkend	3	.79	.83
Begeleiding bij loopbaanontwikkeling	Geen	4	.72	.78
	Ondersteuning bij loopbaanreflectie	6	.83	.87
	Ondersteuning bij werkexploratie	3	.67	.70
	Ondersteuning bij loopbaansturing	4	.70	.75
	Ondersteuning bij netwerken	3	.74	.77
Ondersteuning van school aan ouders	Informatie	3	.68	.73
	Ondersteuning	3	.72	.78
	Samenwerking	3	.73	.76
Interventies (nameting)	LOB-thuisopdracht	1		
	LOB-gesprek met mentor en ouder	1		
	LOB-informatieavond met ouder(s)	1		

Tabel 2. *Overzicht van de variabelen in en de betrouwbaarheid van de oudervragenlijst (n=639)*

Variabelen		Aantal items	Cronbach's alfa voormeting	Cronbach's alfa nameting
Persoonlijke variabelen	Geslacht: vader/moeder	1		
	Migratieachtergrond: een of twee ouders buiten Nederland geboren	1		

	Hoogst afgeronde opleiding	1		
Begeleiding	Wie helpen hun kind bij loopbaankeuzes	4		
Begeleiding bij loopbaanontwikkeling	Geen	4		.69
	Ondersteuning bij loopbaanreflectie	6	.85	.86
	Ondersteuning bij werkexploratie	3	.71	.65
	Ondersteuning bij loopbaansturing	3	.66	.68
	Ondersteuning bij netwerken	3	.71	.65
Ondersteuning van school aan ouders	Contact	3	.81	.81
	Informatie	3	.85	.85
	Ondersteuning	3	.85	.81
	Samenwerking	3	.91	.89
Tevreden als kind bepaald niveau haalt				
Interventies (nameting)	LOB-thuisopdracht	1		
	LOB-gesprek met mentor en ouder	1		
	LOB-informatieavond met ouder(s)	1		

Tabel 3. *Overzicht van de variabelen in en de betrouwbaarheid van de lerarenvragenlijst (n=89)*

Variabelen		Aantal items	Cronbach's alfa voormeting	Cronbach's alfa nameting
Persoonlijke variabelen	Geslacht: man/vrouw	1		
	Migratieachtergrond: een of twee ouders buiten Nederland geboren	1		
	Hoogst afgeronde opleiding	1		
Begeleiding	Wie is verantwoordelijk	7		
Loopbaanambities leerlingen	Belang van ouders volgens leraren	6		
Ondersteuning vanuit school	Gevoel van verantwoordelijkheid m.b.t.	12	.87	.88
	Daadwerkelijke uitvoering m.b.t.	12	.89	.90
	Contact	3	.79	.82
	Informatie	3	.88	.84
	Ondersteuning	3	.87	.81
	Samenwerking	3	.91	.91
Beleids school	Aandeel ouders m.b.t.	12	.92	.91
	Contact	3	.67	.73
	Informatie	3	.80	.72
	Ondersteuning	3	.82	.78
	Samenwerking	3	.83	.82



### Bijlage 3 Codeboom kwalitatief onderzoek

Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3
Bron	Procesbegeleider/Leerling/ Ouder/Mentor/Decaan/ Management /Vakleraren	
Type school/klas en project	Naam school	
	Niveau	Vmbo basis/ kader/ tl
	Leerjaar	Leerjaar 1, 2, 3 of 4
	Project	Ouderbetrokkenheid / Werkexploratie Ouderbetrokkenheid & werkexploratie
Type interventie	Thuisopdracht Interactieve ouderavond Loopbaangericht voortgangsgesprek	
Waardering	Niet negatief of positief Verbeterpunt Niet gedaan	
Professionalisering leraren	Training loopbaantrialoog	
	Ontwikkeling i.s.m. mentoren	
Ervaringen	Vorbereiding interventie	Bijeenkomst / Instructie / Training / Vorbereiding met leerlingen-ouders
	Uitvoering	(niet) Naar plan / Werkvormen /Aantrekkelijkheid / Moeilijkheidsgraad- uitdaging / Duidelijkheid / Follow up
Opbrengsten	Partnerschap ouders & school	Contact/ Informatie/ Ondersteuning/ Samenwerking
	Ondersteunend gedrag ouders	Emotionele betrokkenheid (thuis)/ Gesprekken voeren thuis/ Reflectieve gesprekken voeren thuis / Loopbaanactie (werkexploratie, loopbaansturing, netwerken)
	Leerlingen	M.b.t. Reflecteren/ Werkexploratie / Loopbaansturing/ Netwerken
	M.b.t. docenten	
Randvoorwaarden	Tijdstip uitvoer interventie	
	Duur interventie	
	Tijdsinvestering leraren	
	Materialen en middelen	
	Kwaliteit uitvoerder(s)	
	Draagvlak uitvoerder(s)	
	Draagvlak management	